มองความหมายของ “มรดกทางวัฒนธรรม” ผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ กรณีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน[1]

The Meanings of “Cultural Heritage” through Museum Space: The Case Study of the Cultural Heritage Management in Lamphun Province

อุดมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการนิยามความหมายให้กับอดีตลำพูน เพื่อพยายามทำความเข้าใจว่าเรื่องเล่าในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นได้สะท้อนความคิดหรือการรับรู้ของผู้คนต่ออดีตลำพูนในลักษณะใดบ้าง โดยศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ในลำพูน 4 แห่ง คือ (1) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย (2) พิพิธภัณฑ์ ชุมชนเมืองลำพูน (3) พิพิธภัณฑ์บริขารพระครูบาเจ้าศรีวิชัย และ (4) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว ผลการศึกษาพบว่าแม้การรับรู้ต่ออดีตที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจะให้น้ำหนักกับเหตุการณ์และช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป แต่มีข้อค้นพบถึงความสัมพันธ์ระหว่างเบื้องหลังวิธีคิดกับการรับรู้ต่ออดีตและการนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละพิพิธภัณฑ์อยู่ 2 ประการ คือ

1) การรับรู้ต่ออดีตในพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งแสดงถึงการปะทะกันของสำนึกทางประวัติศาสตร์ 2 ด้าน ด้านหนึ่งมองลำพูนในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ โดยเฉพาะภายใต้กรอบทางประวัติศาสตร์ที่มีศูนย์กลางจากชาติ/ส่วนกลาง ในขณะที่อีกด้านหนึ่งคือสำนึกของท้องถิ่นที่พยายามเสนอมุมมองและการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตจากฝ่ายของท้องถิ่น

2) การนิยามเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้กับท้องถิ่นที่จะเสนอ “อดีต” ที่ท้องถิ่นเห็นว่าสำคัญ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสนออดีตแบบเดียวกับที่ชาติเสนอหรือให้คุณค่า กระนั้นพื้นที่ดังกล่าวก็ไม่ได้เข้าลักษณะของทวิลักษณ์ระหว่าง ชาติ-ท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่มิติที่สัมพันธ์กับบริบทและเงื่อนไขทาง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในปัจจุบันด้วยเช่นกัน อาทิ การท่องเที่ยว การเมืองท้องถิ่น นโยบายของรัฐ และชาติพันธุ์

Abstract

This paper is a study of the definitions of the past of Lamphun. Its main objective is to address the question of how the narratives in the selected museums in Lamphun reflect the public's thoughts and perceptions of Lamphun. These museums are (1) Hariphunjaya National Museum (2) Urban Lamphun Community Museum (3) Venerable 'Kru Ba' Srivijaya Museum (4) Wat Ton Kaew Museum. Although the findings indicate that the perceptions of the past in each museum has different emphasis on the past events and periods, they share two underlying principles regarding what constitutes as the past and how to define cultural heritage.

(1) The perception of the past in each museum indicates two different historiographies. One regards Lamphun as a part of the whole nation, particularly its connection with the centre. The other, on the contrary, sees it in terms of local dynamism, or "Lamphun on its own".

(2) What constitutes as cultural heritage in each museum are liberally defined by the locals. It is true that although their constructions of the "past" are not necessarily the same as the past seen by the centre, the spaces in question do not solely fit into the dichotomy between 'the nation vs the local'. Current social, cultural, and economical contexts are very much in play. Notable factors include tourism, local politics, state policies, and ethnicity.

บทนำ

ความสนใจแรกเริ่มของผู้เขียนสืบเนื่องมาจากข้อถกเถียงต่อการจัดการมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะเมื่อหน่วยงานทางภาครัฐได้ผุดโครงการผลักดันเมืองลำพูนสู่การเป็นมรดกโลก ก็ยิ่งทำให้เห็นถึงเสียงจากหลายฝ่ายได้มากขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าความเห็นที่ไม่ลงรอยกันไม่ได้เกิดขึ้นจากช่วงเวลาสั้นๆ หากแต่ผ่านการบ่มเพาะสั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน และอาจไม่สามารถตัดสินได้ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงอย่างเดียว เราอาจต้องถอยออกมาสำรวจถึงมุมมองและการให้ความหมายต่อสิ่งที่เรียกว่า "มรดกวัฒนธรรมของลำพูน" กันในวงกว้างและเข้าใจในพื้นฐานวิธีคิดของแต่ละฝ่ายมากขึ้น

ในเบื้องต้นผู้เขียนเริ่มด้วยการตั้งคำถามต่อพื้นฐานก่อนที่จะเข้ามาสู่เรื่องมรดกวัฒนธรรม กล่าวคือ การนิยามถึงคำ "มรดกทางวัฒนธรรม" นั้นมักจะผูกพันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า "อดีต" อย่างแนบแน่น ทำให้ผู้เขียนย้อนกลับไปมองเรื่องความหมายและมุมมองในการรับรู้ของอดีตของผู้คนในลำพูน เพื่อที่จะเข้าใจถึง "อดีตที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญ" ต่อลำพูน เพราะผู้เขียนเชื่อว่าคงจะไม่ได้มีเพียงอดีตเดียวที่ได้รับการยอมรับ ในขณะเดียวกันหากพิจารณาถึงพื้นที่ที่มีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวเองหรืออดีตของผู้คน/ชุมชน ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างมากมายในลำพูน ซึ่งปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ อาทิ ศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น (ชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ สถานศึกษา) ศูนย์อนุรักษ์ ศูนย์การเรียนรู้/ถ่ายทอดภูมิปัญญา (ภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิต) ตามแต่จะมีการเรียกขาน แต่ในภาพรวมแล้วก็คือพื้นที่ที่บอกเล่าในสิ่งที่ชุมชนเคยมี เคยเป็น เมื่อสำรวจในเบื้องต้นแล้วพบว่าในจังหวัดลำพูนที่สถานที่ในลักษณะดังกล่าวมากกว่า 38 แห่ง ในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดลำพูน[2] แต่ก็ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเจตจำนงที่มีกำเนิดขึ้นมาจากตัวท้องถิ่นหรือชุมชนเพียงฝ่ายเดียว เพราะยังคงมีเรื่องของการเมืองหรือจุดมุ่งหมายเบื้องหลังของโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์วัฒนธรรม โดยเฉพาะจากนโยบายของส่วนราชการ ตลอดไป

---

[1]บทความชิ้นนี้ได้ตัดทอนส่วนหนึ่งมาจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนที่เสนอต่อ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง *"พิพิธภัณฑ์ชาติ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: พื้นที่ของการให้ความหมายและการรับรู้ต่ออดีตของลำพูน"* ปี พ.ศ. 2553.

[2] ข้อมูลในส่วนนี้มีที่มาจากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม) ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย จัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และการสำรวจในภาคสนามของผู้เขียน

ถึงการดึงเงินลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม ในงานศึกษาชิ้นนี้ผู้เขียนไม่ต้องการที่จะโยงไปไกลถึงขั้นดังกล่าว หากมุ่งเฉพาะความหมายที่ปรากฏในห้องจัดแสดงเท่านั้น

พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของการกล่าวถึงอดีตได้อย่างชัดเจน เหตุเพราะการเล่าเรื่องของพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นการจัดวางสิ่งที่ผู้สร้าง/ท้องถิ่นคิดว่าเป็นตัวแทนของอดีตเกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นมาแสดงไว้ และสิ่งเหล่านี้ก็ผ่านการคัดกรองเป็นที่เรียบร้อยแล้วว่าเป็นตัวแทนอดีตของชุมชน เรื่องราวนี้ไม่ได้เป็นเพียงการบอกเล่าอดีตของชุมชนให้กับชุมชนได้รับรู้เท่านั้น แต่ยังได้ประกาศถึงสิ่งที่ท้องถิ่นเป็น หรือคิดว่าเป็นต่อผู้เข้าชมซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งคนในท้องถิ่นเองและคนภายนอก และเมื่อพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นหลายแห่งมิได้เป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่จำเป็นต้องขึ้นตรงกับภาครัฐ จึงทำให้พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นเป็นพื้นที่ซึ่งท้องถิ่นสามารถที่จะเล่าเรื่องได้แตกต่างไปจากเรื่องราวของชาติหรือท้องถิ่นอื่นได้อย่างอิสระ อีกทั้งเรื่องเล่าดังกล่าวก็มิได้มีเพียงเรื่องของประวัติศาสตร์โบราณคดี แต่ยังได้ขยายไปสู่เรื่องของวิถีชีวิต ตำนาน ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งได้แนบเอาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของท้องถิ่นเข้าไว้ด้วย

ด้วยเหตุนี้เองทำให้ผู้เขียนเลือกที่จะศึกษาความหมายของอดีตและสิ่งที่เรียกว่ามรดกทางวัฒนธรรมผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ในลำพูน โดยเลือกที่จะศึกษาจากพิพิธภัณฑ์จำนวน 4 แห่ง คือ

1) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย
2) พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน
3) พิพิธภัณฑ์บริขารครูบาเจ้าศรีวิชัย
4) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว

ทั้งนี้ผู้เขียนตระหนักดีว่าด้วยพิพิธภัณฑ์เพียง 4 แห่งจากจำนวนกว่า 38 แห่ง ของจังหวัดลำพูน คงไม่สามารถเสนอเป็นข้อสรุปถึงการรับรู้ต่ออดีตและความหมายของลำพูนที่ดำรงอยู่ได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยงานศึกษาชิ้นนี้กำลังต้องการเสนอถึงวิธีที่เราจะสามารถทำความเข้าใจความขัดแย้งและการนิยามอดีตที่แตกต่างได้อีกแนวทางหนึ่ง

ทั้งนี้ การเลือกศึกษาในพิพิธภัณฑ์ทั้ง 4 แห่งซึ่งอาจดูเหมือนมีการจัดแสดงที่ไปกันคนละทิศละทาง ประกอบทั้งพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ พิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่จัดแสดงอยู่ภายในวัด และพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ได้รับศรัทธาจากท้องถิ่น เป็นความจงใจของผู้เขียนเองอันเนื่องมาจากความคิดที่ว่า แม้พิพิธภัณฑ์จะมีการจัดแสดงซึ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับเนื้อหาหรือยุคสมัยที่แตกต่างกันออกไป และในบางพิพิธภัณฑ์แทบจะไม่สามารถนำไปจัดกลุ่มหรือหาความสัมพันธ์ร่วมกับพิพิธภัณฑ์แห่งอื่นได้เลย แต่ในความเห็นของผู้ศึกษาที่ว่าหากลองหยิบยกประเด็นใดประเด็นหนึ่งมาเพื่อสร้าง "บทสนทนา" (หรือปฏิสัมพันธ์) ของแต่ละพิพิธภัณฑ์ก็อาจจะเปิดให้เห็นถึงความหมายภายใต้การจัดแสดงที่สามารถข้ามพ้นไปจากเนื้อหาตามตัวอักษรหรือเนื้อหาที่ตรงไปตรงมาของห้องจัดแสดงได้ ในกรณีนี้ผู้เขียนเลือกที่จะมองหาการรับรู้อดีตของความเป็น "ลำพูน" และการนิยามไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหัวข้อหลักในการสนทนา ดังนั้น การศึกษานี้จึงเปิดให้เห็นถึงการรับรู้และการนิยามที่มาจากมุมมองอันแตกต่างกันของแต่ละพิพิธภัณฑ์ และความหมายต่างๆ เหล่านี้เองก็เป็นข้อยืนยันว่าไม่มีความหมายใดที่จะสามารถเป็นความหมายสุดท้ายหรือเป็นการนิยามถึงลำพูนอันเป็น "หนึ่งเดียว" ได้อย่างแท้จริง

เนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็น 3 ส่วน *ส่วนแรก* บริบทของการประกอบสร้างประวัติศาสตร์ของลำพูนอันเป็นที่มาของอดีตที่รับรู้กันในปัจจุบัน *ส่วนที่สอง* เนื้อหาและความหมายและการนิยามมรดกทางวัฒนธรรมที่นำเสนออยู่ในพิพิธภัณฑ์ทั้ง 4 แห่งในลำพูน *ส่วนที่สาม* เป็นการสรุปเนื้อหาของบทความ

อดีตที่ผู้คนรับรู้ และการประกอบสร้างประวัติศาสตร์ลำพูน

เนื้อหาส่วนนี้เป็นการทบทวนจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับลำพูนที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนประวัติศาสตร์ และงานเขียนประเภทอื่น อาทิ สารคดี และวิชาการ ซึ่งจะแสดงถึงมุมมองหรือการรับรู้ต่อลำพูนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีแนวทางใดบ้างรวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจพื้นฐานและแนวคิดในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ในหัวข้อถัดไป ผู้เขียนได้แบ่งมุมมองของการรับรู้เกี่ยวกับลำพูนออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

ลำพูนในฐานะอาณาจักรเก่าแก่ในดินแดนล้านนา

ความหมายของลำพูนในฐานะอาณาจักรเก่าแก่หรือเมือง/แคว้นหริภุญไชย ไม่ได้สร้างการรับรู้เพียงความหมายเดียว หากได้เปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลาต่างๆ อันปรากฏอยู่ในงานเขียนทั้งประเภทตำนาน ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และสารคดี ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ความสนใจด้านพุทธศาสนาและราชวงศ์ที่ปกครองเมือง งานเขียนเก่าแก่เกี่ยวกับลำพูนในยุคแรกๆ โดยไม่นับจารึกที่มีลักษณะการเขียนแบบจดหมายเหตุหรือบันทึกของชนชั้นนำ เป็นตำนานที่ถูกจดบันทึกไว้ในพับสาและใบลานตามประเพณีการจดบันทึกของล้านนา ดังปรากฏเป็นตำนานหลายเรื่องที่เก็บรักษาไว้ตามวัดต่างๆ ทั่วภาคเหนือ ความนิยมเขียนหรือแต่งตำนานในเขตภาคเหนือของไทยเริ่มต้นมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ตำนานที่ได้รับการยอมรับจากนักจดหมายเหตุ และนักประวัติศาสตร์ทั่วไป ได้แก่ ตำนานมูลศาสนา ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานจามเทวีวงศ์ และยังมีตำนานที่ถูกเก็บรักษาไว้ตามวัดต่างๆ ในภาคเหนืออีกหลายสำนวนที่ให้ภาพตรงกันว่าลำพูน (หรืออาณาจักรหริภุญไชย) เป็นอาณาจักรแห่งแรกในล้านนาที่พุทธศาสนาได้เข้ามาสถิตอยู่และด้วยเหตุนั้นบ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองขึ้น (ความหมายคือพุทธศาสนาทำให้สังคม/บ้านเมืองเจริญขึ้นได้)

แม้แก่นแกนของตำนานจะเป็นการเชิดชูพุทธศาสนาแต่เรื่องราวในทางโลกคือกษัตริย์ผู้ปกครองที่ต้องต่อสู้กับคนพื้นเมืองเพื่อสถาปนาให้พุทธศาสนาได้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงก็เป็นเรื่องราวที่ผู้คนสนใจ จึงได้เกิดมีความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับพระนางจามเทวีและพระโอรสทั้งสอง ขุนวิลังคะ เรื่องราวการสู้รบ และการเผยแผ่พุทธศาสนาที่สืบต่อมาอีกหลายร้อยปี เกิดเป็นตำนานพื้นเมือง หรือเรื่องเล่าท้องถิ่นเกี่ยวกับที่มาของชื่อเรียกสถานที่ อีกหลายสำนวน อาจจะกล่าวได้ว่ามุมมองต่อลำพูนในความหมายนี้เป็นความหมายที่เก่าแก่ที่สุด เพราะเริ่มปรากฏและแพร่หลายมาแล้วอย่างน้อยตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 21[3] จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ดังจะเห็นได้จากการเลือกตีความอายุรวมไปถึงตีความชื่อของหริภุญไชยจากนักวิชาการท้องถิ่น[4])

---

[3]หลักฐานจากโคลงนิราศหริภุญชัย อาจารย์ประเสริฐ ณ นคร ผู้ปริวรรต กำหนดอายุไว้ราว พ.ศ.2060 แต่ก็ยังมีข้อแย้งจาก สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ได้ทรงสันนิษฐานว่าคงจะแต่งไว้เมื่อ พ.ศ. 2180 อันเนื่องมาจากสำนวนที่แตกต่างกัน ในที่นี้ผู้เขียนขอยึดตามการสันนิษฐานของอาจารย์ประเสริฐ ณ นคร

[4]ดูข้อถกเถียงเพิ่มเติมในประเด็นของชื่อเมืองหริภุญไชยได้ในหนังสือ *ปริวรรตภาษา ชื่อบ้านนามเมือง: สืบค้นความหมาย ถ่ายถอดอักขระ คำว่า "หริภุญไชย" และ "ลำพูน* ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงอิทธิพลของการนิยามอดีตที่มีผลต่อการรับรู้ในปัจจุบัน

ความสนใจเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของหริภุญไชย ความหมายชุดนี้เริ่มปรากฏขึ้นในยุคที่ไทยเริ่มรับแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีมาจากตะวันตกและมีความชัดเจนมากในรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แม้เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาและพระนางจามเทวียังปรากฏในการรับรู้ในยุคนี้ซึ่งก็สืบเนื่องมาจากการปริวรรตและรวบรวมตำนานพื้นเมืองขึ้น แต่ด้วยสถานการณ์ที่ถูกคุกคามจากชาติตะวันตกที่ต้องการครอบครองทรัพยากร ทำให้ความสนใจต่ออดีตในยุคนี้คือการค้นหาหลักฐานเพื่อแสดงออกถึงความเป็นผู้เจริญของผู้คน/บ้านเมืองในเขตดินแดนสยาม รวมทั้งเป็นความสนใจที่จะสำรวจทรัพยากร (มรดกทางวัฒนธรรม) ที่สยามครอบครองอยู่ เมืองลำพูนจึงได้รับความสนใจในฐานะของบ้านเมือง/อาณาจักรเก่าแก่ที่เป็นอุดมไปด้วยโบราณวัตถุสถานอันควรค่าแก่การอนุรักษ์และเก็บรักษารวบรวม เพื่อเป็นมรดกให้กับชนรุ่นหลังสืบไป

ขณะเดียวกันกระแสของ “การอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของชาติ” ที่มาพร้อมกับแนวคิดการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ได้เริ่มแพร่ขยายจากชนชั้นสูงและศูนย์กลางที่เมืองหลวงไปสู่มณฑลต่างๆ แนวทางของการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ในยุคแรกๆ นั้นคือการจัดแสดงศิลปะและโบราณคดี รวมทั้งศึกษาอดีตของชาติไทยว่าเคยมีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่ากับชาติตะวันตก รวมทั้งโปรดให้มีการจัดแสดงวัตถุข้าวของเครื่องใช้เก่าๆ สินค้าหัตถกรรม ผลิตผลทางการเกษตรทั้งในพระนคร และส่วนภูมิภาค เช่น ในปี พ.ศ.2425 เมื่อฉลองครบ 100 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดให้มีงาน *เอ็กซฮิบิเชน* (exhibition) ขึ้นที่ท้องสนามหลวงโดยโปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยนำสิ่งของมาร่วมจัดแสดง หรือการประกวดการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน ณ พระราชวังบวรสถานมงคลเพื่อให้ประชาชนได้ชมสิ่งของที่จัดแสดงในงานนิทรรศการที่จะส่งไปจัดแสดงที่เมืองเซนต์หลุยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ.2448 (กรมศิลปากร, 2547: 60, 118-119) และในปี พ.ศ. 2470 ก็ได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชยขึ้น ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 นับได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย (หรือชื่อในขณะนั้นคือพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุหริภุญไชย) เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในท้องถิ่นแห่งแรกของภาคเหนือ จัดว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนภูมิภาคยุคแรกๆ ของประเทศไทย

ความสนใจเพื่อตอบสนองต่อการสร้างชาติไทย ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ชนชั้นนำของไทยได้นำประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสำนึกร่วมของความเป็นชาติไทยให้กับประชาชน ได้ก่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับหริภุญไชยในฐานะอาณาจักรโบราณของไทย หรืออย่างน้อยก็เป็นอาณาจักรที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรโบราณของไทย มากกว่าจะมองว่าเป็นอาณาจักรที่ไม่เกี่ยวข้องกันหรือเป็นเอกเทศ โดยเฉพาะการเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทวารวดีทางภาคกลางของไทย ดังนั้นงานเขียนในช่วงเวลาดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับประวัติความเป็นมาอันยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย หรือหากแม้จะมีงานเขียนเกี่ยวกับท้องถิ่นแต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้ร่มธงของชาติไทย

หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทยที่ถูกเขียนถึงในยุคต้นๆ โดยคนไทยแล้วคงไม่สามารถปฏิเสธหนังสือเรื่อง *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย* ที่ถูกเขียนขึ้นโดยพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2499 ไปได้เลย หนังสือเล่มนี้เกิดจากความมุ่งหวังของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จุดมุ่งหมายของหนังสือเป็นความพยายามสืบสาวรากตระกูลไทย และการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนไทยก่อนที่จะมาเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน งานเขียนชิ้นนี้เขียนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายในการสร้างความรู้สึก “ชาตินิยม” ที่ ต้องการแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมายาวนาน หลังจากงานชิ้นนี้แล้วยังส่งผลต่องานในแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องอีกหลายปี อาทิ *เรื่องของชาติไทย* โดยพระยาอนุมานราชธนที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2502 และ *ประวัติการต่อสู้ของบรรพบุรุษไทย* โดย ถ่องแท้ รจนาสันต์ และอุดม ประมวลวิทย์ (พ.ศ.2506) เป็นต้น

สุดท้ายคือ ความสนใจในเชิงวิชาการ งานในกลุ่มนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความสนใจที่เจาะลึกเฉพาะด้านโดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม งานในกลุ่มนี้อาจไม่ได้เผยแพร่สู่การรับรู้ในระดับท้องถิ่นโดยตรงแต่อาจผ่านไปในรูปของการอ้างอิง การนำไปใช้ของนักวิชาการท้องถิ่นหรือกลุ่มที่ผลักดันกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น อาทิ งานของศรีศักร วัลลิโภดม คณาจารย์จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (ผาสุข อินทราวุธ) และคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (สรัสวดี อ๋องสกุล, สุรพล ดำริห์กุล) เป็นต้น

ลำพูนในยุคสร้างบ้านแปงเมืองสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ : ประวัติศาสตร์ลำพูน = ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและตั้งถิ่นฐานของคนยองในลำพูน

งานเขียนในกลุ่มนี้ยังคงเป็นความสนใจต่ออดีตของลำพูนเช่นเดียวกับงานเขียนในกลุ่มแรกเพียงแต่ "อดีต" ที่กล่าวถึงนี้ไม่ได้ย้อนไปไกลถึงเมืองเมื่อ 1,000 กว่าปีที่แล้ว แต่เป็นลำพูนที่ถูกฟื้นฟูในยุคต้นรัตนโกสินทร์หลังจากถูกปกครองจากพม่ามากว่า 200 ปี งานเขียนที่อาจจะกล่าวได้ว่าเปิดประเด็นให้กับลำพูนในความหมายนี้คือ หนังสือ *คนยองย้ายแผ่นดิน* อันมีที่มาจากวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง *ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชาวยองในเมืองลำพูน (พ.ศ.2348-2445)* เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2538 วิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าวได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์โดยมูลนิธิโตโยต้าในปี พ.ศ.2540 ประเด็นสำคัญของหนังสือเล่มนี้มีอยู่ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากคนในท้องถิ่น ซึ่งได้แสดงบทบาทและการเคลื่อนไหวของกลุ่มชนชั้นที่ถูกปกครอง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการอธิบายพัฒนาการทางสังคมและประวัติศาสตร์จากการศึกษาการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนไทจากเมืองยอง ประการที่สองเป็นการอธิบายบทบาทของชาวยองที่มีส่วนช่วยในการสร้างและฟื้นฟูเมืองลำพูนในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ของลำพูนนั้นไม่ได้ถูกขับเคลื่อนไปด้วยกลุ่มคนชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งหรือควรถูกหยิบยกมาเล่าแต่เพียงยุคสมัยเดียวคือยุคหริภุญไชย หากแสวงต้องการที่จะเสนอการอธิบายประวัติศาสตร์ของลำพูนในยุคหนึ่งซึ่งมักจะถูกเก็บไว้และไม่ค่อยกล่าวถึงคือยุคที่คนยองมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองลำพูนเช่นเดียวกันกับกลุ่มคนอื่น (แสวง มาละแซม, 2544: (12)-(13)) ภายหลังจากงานของแสวงก็เกิดงานวิจัยและกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมของชาวยองแพร่ขยายออกไปยังพื้นที่ต่างๆ ของลำพูนซึ่งแสดงออกมาให้เห็นในรูปของการรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมหลายอย่างทั้งที่แสดงออกถึงความเป็นยองอย่างชัดเจน เช่น การฟ้อนยอง การส่งเสริมให้เด็กๆ หันมาพูดภาษายอง และทั้งยังได้ขยายไปสู่วัฒนธรรมและประเพณีเดิมของล้านนา อาทิ การเล่นดนตรีพื้นเมือง ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่มีร่วมกันในล้านนา

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือใน ปีพ.ศ.2550 มีการจัดตั้งสมาคมชาวยองขึ้นอย่างเป็นทางการในฐานะนิติบุคคล โดยใช้ชื่อ *"สมาคมชาวยอง"* (Yong Association) โดยมีจุดประสงค์หลักในด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมที่ระบุอย่างชัดเจนว่า 1) อนุรักษ์และส่งเสริมสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีของ "ชาวยอง" 2) จัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ 3) ส่งเสริมสวัสดิการ ความรัก ความสามัคคี สมานฉันท์ และความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกของสมาคมกับชุมชนในข้อบังคับของสมาคมต่อการเป็นสมาชิกในกรณีของสมาชิกสามัญคือ *"ต้องเป็นชาวยองที่ถือกำเนิดมาจากบรรพบุรุษชาวยองหรือพูดภาษายอง"*

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ากระแสการรื้อฟื้นความเป็นยองไม่ได้ถูกขับเคลื่อนจากความรู้สึกอันอาจเรียกว่าเป็นชาติพันธุ์นิยมเพียงฝ่ายเดียว หากยังมีปัจจัยเอื้อหนุนอื่นประกอบเข้ามาด้วย โดยเฉพาะทุน การท่องเที่ยว และนโยบายในภาครัฐ ดังตัวอย่างจากงานประชุม "ยองโลก" ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม พ.ศ.2553 ที่เป็นความร่วมมือระหว่างเครือข่าย "ชาวยอง" ในประเทศไทยและนอกประเทศ ในเบื้องต้นอาจดูเหมือนเกิดขึ้นจากสำนึกทางชาติพันธุ์ที่ข้ามพ้นพรมแดนของรัฐชาติ แต่ในความเป็นจริงกิจกรรมที่จัดขึ้นในงานกลับดูเหมือนไม่ต่างจากงานกิจกรรมขายสินค้า และจัดแสดงวัฒนธรรม โดยเชิญชาวยองจากเมืองยองในเขตประเทศพม่าเข้ามาแสดงการละเล่นที่ได้ชื่อว่าเป็นชาวยองจากถิ่นฐานดั้งเดิมของคนยอง และเป็นกิจกรรมเพื่อดึงดูดด้านการท่องเที่ยวมากกว่าจะเป็นกิจกรรมเพื่อสืบสานหรือสร้างเครือข่ายของความเป็น "ชาติพันธุ์ยอง" อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในภาครัฐอย่างเต็มที่

ในที่นี้จึงเห็นว่าเมื่อแรกเริ่มความสนใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์ยองเกิดจากความต้องการเสนอมุมมองทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลำพูนที่ก้าวพ้นไปจากความเก่าแก่ของชาติไทยและล้านนา มาสู่ประวัติศาสตร์ของผู้คนซึ่งมีส่วนร่วมในการ "กอบกู้และฟื้นฟู" เมืองลำพูนให้รุ่งเรืองมาจวบถึงปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันด้วยการแทรกตัวเข้ามาของรัฐและทุนทำให้ความหมายได้เริ่มขยายความไปสู่การสร้างแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวและความโดดเด่นทางวัฒนธรรม

ลำพูนในความหมายของ "ปัจจุบัน" และสถานการณ์ที่ชุมชน/ท้องถิ่นกำลังเผชิญอยู่

ความหมายในกลุ่มสุดท้ายปรากฏในงานเขียนที่ไม่ได้มีความสนใจในด้านใดด้านหนึ่งเฉพาะหากแต่อยู่ภายใต้บริบทในมิติเชิงสังคมและเศรษฐกิจที่เข้ามามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในภาคเหนือ ดังนั้น ความสนใจดังกล่าวจึงมีทั้งเรื่องของการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีด้านการเกษตร สถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้คนกำลังเผชิญอยู่ ฯลฯ และการรับรู้อดีตที่ปรากฏในกลุ่มนี้ก็ไม่ได้เป็นอดีตที่ไกลโพ้น แต่อาจเป็นเพียงอดีตหรือความทรงจำเมื่อ 50 ปีที่แล้ว งานเขียนในกลุ่มนี้ได้ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดในช่วงก่อน พ.ศ.2500 เล็กน้อย ซึ่งสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนืออันเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐส่วนกลาง โดยเฉพาะการดำเนินงานแผนเศรษฐกิจทุนนิยม และนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมในยุครัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ส่งเสริมการผลิตในภาคเกษตรกรรม มีการรวบรวมวัตถุดิบและผลผลิตที่ได้จากภาคเหนือส่งไปยังกรุงเทพฯ และกระจายสินค้าสำเร็จรูปจากกรุงเทพฯ ออกสู่ภูมิภาค ที่ดำเนินมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง จนเข้าสู่ภาวะหลังสงครามการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเหนือก็ได้พัฒนาจากธุรกิจด้านพืชผลทางการเกษตร ป่าไม้ ยาสูบ สินค้าอุปโภคบริโภค ไปสู่การเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าจากอุตสาหกรรม กิจการด้านอสังหาริมทรัพย์ เช่น ตลาด อาคาร ที่ดิน (ปลายอ้อ ชนะนนท์, 2530: 92-131)

ประเด็นที่ผู้เขียนกำลังจะชี้ให้เห็นต่อไปจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เมื่อเข้าสู่ยุคหลังสงคราม คือกลุ่มคนที่มีบทบาทชัดเจนต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือไม่ได้มีเพียงชนชั้นข้าราชการและเจ้านายฝ่ายเหนืออีกต่อไป แต่ได้ปรากฏกลุ่มของพ่อค้าชาวจีนที่เริ่มมีอิทธิพลเข้าควบรวมกิจการดั้งเดิมหลายอย่างของเจ้านายฝ่ายเหนือ ในขณะเดียวกันก็มีเครือข่ายอยู่กับผู้มีอำนาจจากส่วนกลาง และคงทำให้สำนึกทางชนชั้นนั้นพ้นไปจากเรื่องของชนชั้นปกครองและชนชั้นที่ถูกปกครอง อุดมการณ์ของชนชั้นกลางได้เริ่มเข้ามาสู่สังคมเพราะการเข้าถึงทรัพยากรไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งอีกต่อไป

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ให้ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนในเมืองในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญขึ้นคือ การเกิด "หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น" หรือสิ่งที่ อรรถจักร ชี้ว่าน่าจะเรียกว่าข่าวสารมากกว่า ส่วนหนึ่งของข่าวสารนี้คือ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอุดมการณ์ ค่านิยมของชนชั้นกลาง ในอีกด้านหนึ่งก็คือการขยายข่าวสารจากท้องถิ่นไปสู่ส่วนกลาง ซึ่งจะมีผลสำคัญต่อการเติบโตของภาคบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในสมัยต่อมา เนื่องจากข่าวสารเหล่านี้คือการมุ่งสร้างสรรค์ภาพลักษณ์ที่งดงามงามของภาคเหนือ โดยเฉพาะช่วงก่อน พ.ศ. 2500 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอุดมการณ์ของกลุ่มคนที่อยู่ในเมือง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่รองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ที่มีรูปธรรมสามารถเห็นได้ชัดเจนคือ การเกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์ "คนเมือง" ของกลุ่มพ่อค้าสกุลนิมมานเหมินทร์ (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2534)

ในลำพูนปรากฏสิ่งพิมพ์ท้องถิ่นที่สำคัญขึ้นอย่างน้อย 2 ฉบับ คือ *วารสารสันติสุข* วารสารราย 3 เดือน จัดทำโดยสภาเปรียญจังหวัดลำพูน ออกจำหน่ายปีแรกเมื่อ พ.ศ.2501 เนื้อหาที่ปรากฏในวารสารไม่ได้มีเพียงเรื่องทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีคอลัมน์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และข่าวสารในแวดวงพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจการปกครองขององค์กรสงฆ์ในประเทศไทยถูกรวบอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จจากส่วนกลางอย่างสมบูรณ์แล้ว และฉบับที่สองเป็นวารสารที่จัดทำโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน คือ *วารสารลำพูน* ที่เป็นวารสารรายเดือน เริ่มวางจำหน่ายครั้งแรกในปี พ.ศ.2510 ด้วยเหตุที่วารสารออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการบอกข่าวที่รับรู้กันในวงราชการ เช่น การบอกเล่าวิธีการปลูกพืช หรือเพิ่มหรือดูแลผลผลิต เช่น กุหลาบลำไย การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน-น้ำ เป็นต้น ตลอดไปจนคอลัมน์ประจำที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน (ระบบการศึกษา) หรือข่าวในส่วนราชการที่เกี่ยวกับระบบการเมืองไทยทั้งในท้องถิ่นและในระดับประเทศ ซึ่งสาระส่วนใหญ่สนองกับแนวนโยบายของรัฐบาลในเวลาดังกล่าว

ปรากฏการณ์ความสนใจเรื่องข่าวสารภายในลำพูนนั้นสัมพันธ์อยู่กับบริบทในเชิงสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อภาคเหนือในช่วงเวลาหนึ่งคือ

การค้าผ้าของลำพูนในยุคที่รุ่งเรือง เป็นผลจากการขยายตัวของรัฐไทยในช่วง พ.ศ. 2500-2516 มีการขยายเส้นทางหลวงที่เชื่อมระหว่างจังหวัดต่างๆ ภาคเหนือเข้าสู่ศูนย์กลางโดยเฉพาะการปรับปรุงเส้นทางนครสวรรค์-ลำปาง และลำปาง-เชียงใหม่ ทำให้ถนนกลายเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกรุงเทพฯ สู่เชียงใหม่ได้สะดวกยิ่งขึ้น และในช่วงปี พ.ศ.2508-2512 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐสนับสนุนให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวภาคเหนือ ทำให้เกิดการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมเก่าๆ รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมใหม่เช่น การกินเลี้ยงขันโตกดินเนอร์ วัฒนธรรมการสวมใส่เสื้อม่อฮ้อม และเกิดการขยายตัวของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อสนองต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น เครื่องปั้นดินเผา ผ้าทอพื้นเมือง และอาหารพื้นเมือง เป็นต้น ผลพลอยได้ของเศรษฐกิจลำพูนคือเส้นทางการคมนาคมทางรถยนต์ในช่วงเวลาดังกล่าวคือทางหลวงแผ่นดินสายเก่าจากลี้ เถิน บ้านโฮ่ง เข้าป่าซาง ตัวเมืองลำพูน อำเภอสารภีและจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ตลาดป่าซางกลายเป็นแหล่งของสินค้าพื้นเมืองโดยเฉพาะผ้าทอที่สำคัญของลำพูนและภาคเหนือในขณะนั้น (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2534: 25-26, 41) ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจนักที่สื่อภายในท้องถิ่นของลำพูนที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวโดยเฉพาะในรูปแบบของนิตยสารได้ขยายตัวไปสู่กลุ่มคนที่หลากหลายระดับมากกว่าในกลุ่มชนชั้นสูงเพียงกลุ่มเดียว ทว่าเมื่อเส้นทางหลวงสายเอเชียระหว่างเชียงใหม่กับลำปางก่อสร้างแล้วเสร็จ ตามโครงการพัฒนาภาคเหนือในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเปิดใช้เมื่อ พ.ศ.2512 ช่วยให้การคมนาคมขนส่งระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือสะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลให้เส้นทางคมนาคมสายเดิมคือลี้-ลำพูน-เชียงใหม่ กลายเป็นเพียงเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอ ตลาดป่าซางจึงเข้าสู่ภาวะซบเซาเมื่อนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องเดินทางผ่านถนนสายเก่าอีกต่อไป สุดท้ายก็ลดบทบาทเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งไปขายในตลาดเชียงใหม่แทน (ปลายอ้อ ชนะนนท์, 2530: 92-98,115-116)

การนำเสนอประวัติศาสตร์และภาพของลำพูนในปัจจุบันที่ปรากฏทั้งในงานเขียนของท้องถิ่น และในปรากฏการณ์ทางสังคมของลำพูนนั้นเริ่มขยายตัวออกไปมากกว่าเรื่องของเมืองเก่าที่มีอายุยาวนานกว่า 1,300 ปี มาสู่เรื่องที่ใกล้ตัวของชุมชนมากยิ่งขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์ในยุครัตนโกสินทร์ ความเป็นชาติพันธุ์ และวิถีชีวิต ประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งผู้เขียนมองว่าสิ่งที่กระตุ้นเร้านั้นไม่ได้มาจากภายนอก

หรือนโยบายของรัฐ กระแสการท่องเที่ยว และกระแสของโลกาภิวัตน์ เป็นต้น เพียงอย่างเดียว แต่คงจะมีการถกเถียงภายในท้องถิ่นอยู่บ้างแล้ว เช่น ประเด็นของชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่น

หัวข้อนี้ผู้เขียนได้สำรวจอย่างคร่าวๆ ถึงแนวทางที่อดีตของลำพูนถูกสร้างขึ้นและรับรู้อย่างแพร่หลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอดีตแต่ละชุดนั้นแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเพียงแต่ถูกเน้นย้ำและให้ความสำคัญแตกต่างกันไป และอดีตในแต่ละชุดนี้ก็ส่งผลสำคัญต่อการนิยามคำว่ามรดกทางวัฒนธรรมของลำพูนซึ่งผู้เขียนจะนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมในหัวข้อถัดไป

พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นและความหมายภายใต้การจัดแสดง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย: มรดกของชาติ อดีตอันสูงส่งและมีคุณค่า

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2470 โดยมหาอำมาตย์โท พระยาราชนกุลวิบูลย์ภักดี (อวบ เปาโรหิต) สมุหเทศาภิบาล มณฑลพายัพ เพื่อเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุที่พบในภาคเหนือ ในยุคแรกเริ่มพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นเพียงอาคารจัดแสดงหลังเล็กๆ เป็นศาลาบาตรมุมทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ขององค์พระธาตุหริภุญไชยวรมหาวิหาร วัตถุที่นำมาจัดแสดงส่วนใหญ่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เช่นพระพุทธรูป พระพิมพ์ ชิ้นส่วนประดับอาคารโบราณสถาน และเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ กระทั่งเมื่อกรมศิลปากรได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุและประกาศเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย เมื่อ พ.ศ.2504 กรมศิลปากรมีนโยบายที่จะขยายและปรับปรุงการจัดแสดงให้เป็นไปตามหลักวิชาการ จึงได้สร้างอาคารจัดแสดงหลังใหม่ขึ้นในที่ดินราชพัสดุ ตั้งอยู่บนถนนอินทยงยศ ตรงข้ามวัดพระหริภุญไชยวรมหาวิหาร สร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ.2517

การให้ความหมายต่อลำพูนในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้วางอยู่บนพื้นฐานวิธีคิดและแนวทางที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) แนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ของชาติไทย

2) ตรรกะและวิธีการหาความรู้ตามแบบวิทยาศาสตร์

แกนเรื่องหลักของพิพิธภัณฑ์เป็นการขยายความจากประวัติศาสตร์ของชาติไทยด้วยการลำดับเรื่องราวและเวลาตามราชธานีไทย อดีตของลำพูนในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงมีพัฒนาการในรูปแบบเดียวกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย กล่าวคือ ชุมชนแรกเริ่มในยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางวิวัฒนาการของลำพูน ความมีอารยะของลำพูนเริ่มต้นเมื่อกลุ่มคนและวัฒนธรรมที่สูงกว่าจากภาคกลางของประเทศไทยอพยพขึ้นมาพร้อมกับพุทธศาสนาและศิลปะวิทยาการ และสุดท้ายเรื่องราวของลำพูนจบลงที่การเป็นส่วนหนึ่งของล้านนาและสยามประเทศ

การให้ความหมายต่อลำพูนในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก่อรูปขึ้นจากหลายมุมมอง และความหมายที่เสนอนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามความคิดหรือนโยบายของผู้จัดแสดงในแต่ละช่วงเวลา ในยุคต้นพิจารณาจากกำเนิดของพิพิธภัณฑ์ใน พ.ศ.2470 คือช่วงที่อยู่ในสมัยของการล่าอาณานิคมจากตะวันตก และราชสำนักสยามมีความพยายามสำรวจ ศึกษา และรวบรวมโบราณวัตถุทั่วประเทศเพื่อเป็นการยืนยันถึงความมีอารยะของชาติไทยให้กับชาวตะวันตกได้รับรู้ ความหมายในยุคแรกของพิพิธภัณฑ์จึงเป็นการประกาศถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรหริภุญไชย อาณาจักรเก่าแก่ของลำพูนผ่านโบราณวัตถุที่ถูกรวบรวม และนำมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ โดยเรื่องเล่าที่ปรากฏยังยึดตามเนื้อหาของตำนานทางพุทธศาสนาของภาคเหนือที่มีการรวบรวมและปริวรรตขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญ

เมื่อผ่านเข้าสู่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนและพัฒนาทางด้านวิชาการจากต่างประเทศให้มีความเป็นศาสตร์ที่ชัดเจนขึ้น รวมทั้งศาสตร์โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปะในสถาบันการศึกษาของไทย ที่มีทั้งโครงการความร่วมมือระหว่างนักโบราณคดีไทยกับต่างชาติ และส่งนักเรียนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ได้ส่งผลให้เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์เริ่มมีแนวทางที่ชัดเจนและมีความเป็น “สาขาวิชา” มากขึ้น ซึ่งก็เป็นลักษณะที่คงอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และด้วยวิธีการหาความรู้ที่มีพื้นฐานจากวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำให้เรื่องเล่าและการนิยามอดีตของลำพูนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือทั้งจากอำนาจของความรู้ที่ใช้ศึกษา และจากฐานะที่เป็นสถาบันอันเป็นตัวแทนของชาติ การให้ความหมายต่อลำพูนในยุคปัจจุบันอาจจะเรียกได้ว่าดำเนินตามแนวทางที่สอดรับกับความหมายของลำพูนที่ถูกให้จาก

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย

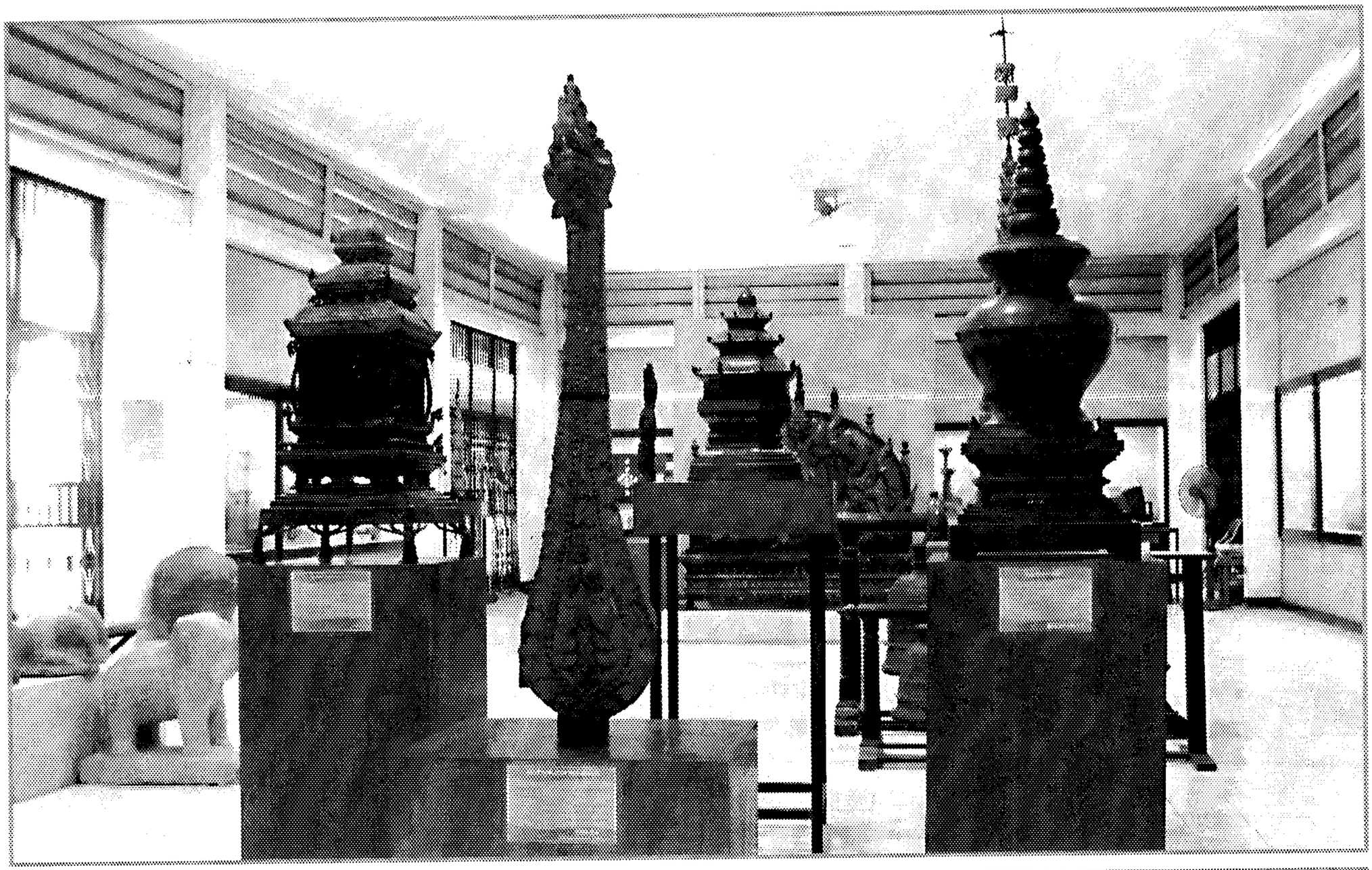

1) กลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย และเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิภาคเข้ากับชาติ

2) นักประวัติศาสตร์ศิลปะกลุ่มที่มุ่งสร้างตัวแบบ (model) และเส้นทางวิวัฒนาการของศิลปะในประเทศไทยให้อยู่ภายใต้กรอบที่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมหรือเชื่อมโยงกับวิวัฒนาการของชาติไทย

ในท้ายที่สุดความหมายของลำพูนจากห้องจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำลังนำเสนอคืออดีตของลำพูนที่มีการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย การรับรู้ในความหมายนี้ ลำพูนคือศูนย์กลางของอาณาจักรหริภุญไชย เป็นเมืองเก่าที่เจริญรุ่งเรืองมีอายุกว่า 1,300 ปี และมีความสัมพันธ์กับเมืองเก่าในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางภาคกลางของประเทศไทย ในภายหลังเมืองลำพูนถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาที่มีเมืองศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่และพะเยา ความหมายของลำพูนในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้หยุดอยู่เพียงอาณาจักรล้านนาและมีเรื่องราวของลำพูนในยุคต้นรัตนโกสินทร์อยู่เพียงเล็กน้อยจากข้าวของเครื่องใช้ของเจ้าเมืองลำพูน และเครื่องใช้บางส่วนที่ได้รับบริจาคจากประชาชน หรือพระภิกษุ ช่วงเวลาของลำพูนหลังจากนั้นไม่ได้ถูกนำมากล่าวหรือนำเสนออยู่ในพิพิธภัณฑ์อีกเลย ทั้งนี้เราสามารถเข้าใจการจัดแสดง “อดีต” ของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติได้ว่าเงื่อนไขของการจัดแสงนั้นตั้งอยู่บนนโยบายในการคัดเลือกวัตถุเพื่อขึ้นทะเบียนและเก็บรักษาว่าควรเป็น *โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของประเทศชาตินับแต่อดีตกาล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสงวนรักษา อนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเหล่านี้ไว้มิให้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย* ด้วยนโยบายดังกล่าวทำให้วัตถุที่นำมาจัดแสดงถูกผูกติดอยู่กับเรื่องของชนชั้นสูง หรือศาสนา เมื่อเข้าสู่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองศิลปะหรือสกุลช่างที่เคยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเจ้านายในลำพูนก็ลดบทบาทลงไปตามอำนาจผู้อุปถัมภ์ ทำให้เรื่องราวที่อยู่ในยุคหลังไม่ได้ถูกนำมาจัดแสดงไว้ตามไปด้วย

เมื่อย้อนสำรวจประเด็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของลำพูนเพื่อให้ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ ในมุมของผู้สนับสนุนที่ส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานแห่ง

ชาติ หริภุญไชย ได้เสนอว่าพื้นที่ที่มีคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์ของมรดกโลก คือเขตเมืองเก่ายุคหริภุญไชย ซึ่งนับว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของลำพูน เนื่องจากเป็น *"...ศูนย์กลางความเจริญและเป็นศูนย์รวมอารยธรรมอันสูงส่งในหลายด้าน ทั้งการเมืองการปกครอง ศาสนา สังคม และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งอารยธรรมดังกล่าวได้กลายเป็นแม่แบบที่ส่งทอดสืบต่อมาสู่ดินแดนล้านนา..."* (บริษัท ซินครอนกรุ๊ป จำกัด, 2522: 12) ก็ยิ่งเป็นการสนับสนุนถึงจุดยืนและมุมมองของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต่อ *"อดีตที่มีคุณค่า"* ของลำพูนได้อย่างชัดเจนขึ้น

แม้ว่าด้วยนโยบายของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ประกาศจุดยืนว่าวางอยู่บนความเป็นมืออาชีพ (Professional) และเป็นสาขาวิชา (Discipline) ซึ่งตัดเรื่องอารมณ์ของความรู้สึกออกไปเพื่อให้นำเสนอเรื่องราวอย่างเป็นกลาง แต่เราก็อาจมองเห็นการรับรู้ต่ออดีตอันสืบเนื่องมาจากมุมมองของพิพิธภัณฑ์ที่มุ่งไปในอนาคตว่าอดีตของไทยนั้นเจริญรุ่งเรืองด้วยงานช่าง ศิลปะที่สมควรยกย่อง ในขณะที่อนาคตเป็นสิ่งที่อาจทำให้งานเหล่านี้เสื่อมถอยลง ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่พิพิธภัณฑ์จะต้องทำหน้าที่ปกปักรักษา รวมไปถึงจัดแสดงวัตถุเหล่านี้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจสืบไป ความหมายดังกล่าวคืออดีตของลำพูนที่สำคัญและควรค่าแก่การจัดแสดง/อนุรักษ์ จึงน่าจะเป็นอดีตในยุคที่ผลิตสร้างงานศิลปะอันทรงคุณค่า ซึ่งผูกติดอยู่กับสถาบันกษัตริย์และพุทธศาสนา มากกว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนธรรมดาสามัญ

พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน: ภาพแทนความทรงจำและอดีตที่โหยหา

พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่บริเวณคุ้มเจ้าราชสัมพันธวงษ์ลำพูน เลขที่ 10 ถ.วังซ้าย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน อาคารที่ใช้จัดแสดงคือคุ้มเจ้าราชสัมพันธวงษ์ลำพูน หรือคุ้มต้นแก้ว สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2455 ในสมัยเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ 10 (พ.ศ.2454-2486) แนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูนเกิดจากความร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองลำพูน และกลุ่ม *กวงแหวนหละปูน* โดยอยู่ภายใต้ "โครงการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเทศบาล" ความร่วมมือนั้นอยู่ภายใต้การจัดการที่ค่อนข้างลงตัวคือ ทางเทศบาลมีเงินทุนบางส่วนและแนวคิดที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อยู่เป็นทุนเดิม รวมทั้งมีเครือข่ายอยู่กับเจ้าของสถานที่คือ

พิพิธภัณฑ์ครูบาศรีวิชัย

คุ้มเจ้าราชสัมพันธวงษ์ลำพูน นอกจากนี้ยังเคยมีความพยายามพาคนในชุมชนเขตพื้นที่เมืองไปดูงานตามที่ต่างๆ มาก่อนเพื่อปูทางในการทำพิพิธภัณฑ์แต่ก็ยังหาคณะทำงานไม่ได้ ในขณะที่กลุ่ม กวงแหวนหละปูน ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในลำพูน และมีแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของลำพูน อีกทั้งยังทำงานร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเยาวชนในจังหวัดลำพูนอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มหริภุญชัยคลับ กลุ่มที่นี่ลำพูน ที่สามารถช่วยเหลือด้านแรงงานในการปรับปรุงสถานที่ที่เคยถูกทิ้งร้าง รวมทั้งระดมทุนเพื่อหาวัตถุมาใช้จัดแสดง

การนิยามความหมายต่อลำพูนในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไม่ได้ย้อนไปไกลถึงอาณาจักรโบราณอายุกว่า 1,300 ปี เหมือนที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ความสนใจของพิพิธภัณฑ์อยู่ในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น เรื่องราวที่จัดแสดงส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองลำพูนนับตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนมาสู่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง สิ่งที่จัดแสดงเป็นวิถีชีวิตของคนลำพูนผ่านสินค้าอุปโภคและบริโภคที่อยู่ในร้านค้าจำลอง และภาพถ่ายที่บรรจุความทรงจำร่วมสมัยของลำพูนในแต่ละช่วงเวลา

พิจารณาจากเนื้อเรื่องที่เล่าผ่านพิพิธภัณฑ์อาจแบ่งประเด็นของการมองลำพูนได้ 2 ประเด็น *ประเด็นแรก* ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของลำพูนที่ถูกขยายขึ้นจากเหตุการณ์ที่อิงอยู่กับประวัติศาสตร์ชาติ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวถูกนำมาเล่าซ้ำจากความทรงจำของชาวลำพูนกลับให้แง่มุมแตกต่างออกไป กล่าวคือ ในเบื้องต้นผู้จัดแสดงเริ่มต้นด้วยการใช้ชุดภาพถ่ายเก่าเกี่ยวกับเมืองลำพูนที่เก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบันทึกจากชนชั้นนำ แต่เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำมาจัดแสดงเรื่องเล่าของชาวลำพูนผ่านภาพถ่ายอาจไม่ได้สนใจว่าบุคคลหรือเหตุการณ์ในภาพนั้นคือใคร/อะไร แต่เป็นความทรงจำเกี่ยวกับพื้นที่หรือสภาพของเมืองลำพูนในอดีต ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความหมายของเมืองลำพูนในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไม่ได้เป็นการต่อต้านเรื่องเล่าของชาติเพราะเหตุการณ์ในภาพถ่ายต่างๆ ล้วนอิงอยู่กับบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย หากพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้ขยายออกไปไกลกว่านั้นด้วยการนำ

ผลผลิตของประวัติศาสตร์ชาติ (ภาพถ่าย หรือเหตุการณ์) มาเป็นส่วนประกอบเพื่อเล่าถึงลำพูนในความทรงจำของคนลำพูนเอง ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏเสียงของท้องถิ่นกำลังเล่าเรื่องของตนเองกลบทับเรื่องเล่าของชาติที่แสดงอยู่ในภาพถ่าย และในภาพถ่ายจัดแสดงชุดอื่นยังได้นำภาพที่ถ่ายโดยช่างภาพสมัครเล่นในท้องถิ่นมาจัดแสดงร่วมกับภาพที่คัดลอกมาจากหอจดหมายเหตุเพื่อเสนอมุมมองของภาพถ่ายทั้งสองชุด[5] เช่น ภาพถ่ายที่แสดงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านและงานเทศกาลต่างๆ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาร่วมจากวัตถุจัดแสดงชุดอื่นๆ อาทิ การจำลองบรรยากาศของโรงภาพยนตร์ ห้องเรียน และร้านค้า กลับมองเห็นความเป็นส่วนหนึ่งของยุคสมัย (ร่วมสมัย) ที่สามารถพบได้จากพื้นที่อนุรักษ์อีกหลายแห่งในประเทศไทย อาทิ ตลาดสามชุก ย่าน/ที่อยู่อาศัยโบราณ (เช่น ย่านแพร่งภูธร แพร่งสรรพศาสตร์) ตลอดจนตลาดน้ำโบราณที่เพิ่งถูกฟื้นฟูอีกหลายแห่ง การจำลองบรรยากาศส่วนนี้กลับไปสอดรับกับสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ผสมผสานไปกับรสนิยมและความชื่นชอบของผู้จัดแสดงเองต่อบรรยากาศแบบ ‘ย้อนยุค’ (Retro) ทำให้ประเด็นของสำนึกต่ออดีตหรือประวัติศาสตร์ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีความก้ำกึ่งอยู่ระหว่างด้านหนึ่งที่ยังคงแสดงออกถึงสำนึกที่อยู่ภายใต้กรอบโครงของชาติ แต่ในขณะเดียวกันผู้จัดแสดงก็พยายามเสนอมุมมองจากท้องถิ่นที่อาจให้รายละเอียดแตกต่างไปจากที่ส่วนกลางให้อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่การปฏิเสธถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ

ประเด็นที่สอง ในสำนึกต่อ “มรดกวัฒนธรรม” ของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ความหมายที่แตกต่างไปจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย อย่างเด่นชัด แม้ว่าสำนึกต่ออดีตที่แสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเป็นสำนึกภายใต้การเป็นส่วนหนึ่งของชาติ (ประวัติศาสตร์ชาติ) เหตุที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการพิจารณาถึงบริบทในขณะที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ใน พ.ศ.2550 เป็นช่วงที่กระแสเรื่องการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่นของลำพูนกำลังเป็นที่ถกเถียงในวงกว้าง ผู้ที่ขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่เข้าไปมีส่วนร่วมในข้อถกเถียงนั้น ความหมายของลำพูนที่กลุ่มนี้กำลังเสนอคือ *อดีตอันสวยงาม* ที่ลำพูนเคยมี/เคยเป็น ส่งผลให้เกิดกิจกรรมเพื่อรื้อฟื้นอดีตขึ้นในหลายพื้นที่ทั้งในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ที่มีหน้าที่นอกเหนือจาก

---

[5]อย่างไรก็ตามผู้เขียนข้อจำกัดของการสื่อความหมายในมุมนี้ของนิทรรศการอยู่ที่เรื่องเล่าของท้องถิ่นที่ต่างจากชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เข้าชมมีพื้นฐานที่รู้จักลำพูนในอดีตดีพอ

ห้องจัดแสดงสู่พื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ห้องเรียนดนตรีพื้นเมือง ห้องประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประดิษฐ์สิ่งของจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และพื้นที่จัดเตรียมอุปกรณ์เพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น ความหมายของลำพูนในแนวทางนี้จึงเป็นการโต้ตอบกับวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ และความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นเสมือนคนแปลกหน้าต่อกันอันเป็นภาวะที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมเมืองของลำพูน

เนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงเรื่องเล่าที่นำเสนออยู่ในพิพิธภัณฑ์ การพิจารณาในระดับต่อมาที่ผู้เขียนต้องการเสนอ คือการรับรู้ต่อลำพูนของผู้จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ว่าได้นำไปสู่ภาพแทนของ “ลำพูนในความทรงจำ” ซึ่งพาย้อนไปสู่ช่วงเวลาที่ลำพูนยังก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเมืองและชนบท และเป็นเวลาที่ผู้จัดแสดงรู้สึกโหยหาอยากจะให้ลำพูนในปัจจุบันย้อนคืนกลับไปสู่ช่วงเวลาดังกล่าว[6] ความรู้สึกเช่นนี้สะท้อนถึงการรับรู้ต่อลำพูนของผู้จัดแสดงในปัจจุบันว่าเป็นสิ่งที่น่าผิดหวัง ในขณะเดียวกันก็กำลังปฏิเสธว่าอดีตที่มีคุณค่าของลำพูนอาจไม่ใช่เมืองเก่าอายุ 1,300 ปี อันเป็นอดีตที่ถูกให้ความสำคัญอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย หากเป็นอดีตที่ผ่านมาเมื่อไม่นานและยังคงดำรงอยู่ในความทรงจำ ผ่านภาพถ่ายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต จากมุมมองของคนลำพูนเอง และบรรยากาศจำลองแบบย้อนยุค

อันที่จริงความโหยหาอดีตที่แสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้อาจไม่ใช่การปฏิเสธสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน แต่เป็นความพยายามที่จะดึงเอาวิถีชีวิต หรือวิถีปฏิบัติที่คิดว่า “งดงาม” ในอดีตให้กลับมาปรากฏอยู่ในสังคมอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมที่จัดหรือดำเนินการโดยพิพิธภัณฑ์ เช่น การรื้อฟื้นองค์กรทางสังคม “กลุ่มหนุ่มสาว” เพื่อทำสาธารณประโยชน์ร่วมกัน การรื้อฟื้นประเพณีหรือวิถีปฏิบัติของคนลำพูนในอดีต (อาทิ การถอดรองเท้าเข้าวัด วิถีปฏิบัติของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต) การสอนดนตรีพื้นเมือง ของเล่นพื้นบ้าน

ในมุมที่พิจารณาร่วมกับสถานการณ์ของประเด็นการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังถกเถียงกันในสังคมการนิยามคำว่า “มรดกวัฒนธรรมของลำพูน”

---

[6] ความคิดเห็นนี้ยืนยันได้จากกิจกรรมการสืบค้นและรื้อฟื้นประเพณีวัฒนธรรมของลำพูนที่ดำเนินการและผลักดันโดยกลุ่มผู้จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ อันประกอบด้วยแกนนำสำคัญคือ กลุ่มกวงแหวนหละปูน กลุ่มหริภุญชัยคลับ และกลุ่มที่นี่ลำพูน

จากกลุ่มที่ผลักดันให้ลำพูนเป็นมรดกโลก เห็นว่าประวัติศาสตร์ยุคสำคัญที่สุดของลำพูนคือยุคหริภุญไชย และมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรหยิบยกมาเป็นภาพแทนของลำพูนคืออนุสรณ์สถาน กลุ่มอาคารและเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรม กำลังถูกโต้กลับจากพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง ว่าอดีตที่สำคัญของลำพูนคืออดีตในความทรงจำ ที่คนลำพูนสามารถจินตนาการถึง และมีความรู้สึกร่วมกัน ดังนั้น มรดกวัฒนธรรมที่ควรต่อการยกย่องในมุมมองของผู้จัดแสดงพิพิธภัณฑ์นี้จึงเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของลำพูน ซึ่งคนลำพูนเองสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการได้เองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งคนจากภายนอก พร้อมๆ กันนี้การโต้กลับก็คือการช่วงชิงที่จะนิยามถึงอดีตด้วยการอ้างความชอบธรรมจากเรื่องเล่าผ่านความทรงจำที่เกิดขึ้นจากภายในท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์บริขารพระครูบาเจ้าศรีวิชัย: มรดกของท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง

พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ ณ วัดบ้านปาง ต.ศรีวิชัย อ.ลี้ จ.ลำพูน ตามประวัติวัดแห่งนี้สร้างมาประมาณ 100 ปี แล้วอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน จนกระทั่งครูบาศรีวิชัยเห็นว่าควรย้ายที่ตั้งของวัดไปอยู่บนเนินเขาใกล้ๆ กันเพื่อความเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ใน พ.ศ.2444 จึงได้ขอแรงจากชาวบ้าน และศรัทธาจากชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งชาวลัวะ กะเหรี่ยง และคนเมืองช่วยกันนำก้อนหินมาก่อเรียงเป็นกำแพงหินล้อมรอบเนินเขาแห่งนี้เป็นชั้นๆ นับได้ 4 ชั้น กำแพงเหล่านี้ไม่ได้สร้างเสร็จในคราวเดียวกัน กล่าวกันว่าเกิดจากศรัทธาของชาวบ้านต่อครูบาศรีวิชัยที่เมื่อเดินทางมาสักการะครูบาศรีวิชัยก็จะนำก้อนหินติดตัวมาด้วย[7] ความสำคัญของวัดบ้านปางคือหมู่บ้านแห่งนี้เป็นบ้านเกิดและสถานที่มรณภาพของครูบาศรีวิชัย ภายในวัดมีสิ่งก่อสร้างที่ครูบาศรีวิชัยและศรัทธาได้ช่วยกันสร้างไว้ ไม่ว่าจะเป็นวิหาร กุฏิ เจดีย์ หลังจากที่ครูบาศรีวิชัยมรณภาพใน พ.ศ.2481 ก็ได้เกิดสิ่งก่อสร้างเพื่อระลึกถึงครูบาศรีวิชัยอีกหลายหลัง

เนื้อหาของการจัดแสดงจะไม่ได้ มีเรื่องเล่าที่กล่าวถึงความหมายของลำพูน

---

[7]นพพร นิลณรงค์ ได้กล่าวไว้ในการเสวนาใน *โครงการทำบุญครบรอบวันเกิด 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย ครั้งที่ 1* (ไหว้สาปารมี 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย) ณ วัดจามเทวี อ.เมือง จ.ลำพูน วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2552

อยู่โดยตรง วัตถุจัดแสดงส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย ข้าวของเครื่องใช้ประจำตัว หรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของครูบาศรีวิชัย ในเบื้องต้นผู้เขียนได้สรุปความหมายที่นำเสนออยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ระดับการรับรู้ของผู้จัดแสดงที่ปรากฏอยู่ภายใต้ความหมายดังกล่าว ดังนี้

ประเด็นแรก สำนึกต่ออดีตและประวัติศาสตร์ภายใต้เรื่องเล่าเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยให้มุมมอง และรายละเอียดที่แตกต่างไปจากมุมของประวัติศาสตร์ชาติ กล่าวคือ เหตุการณ์ในช่วงการผนวกรวมดินแดนล้านนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยามด้วยการปฏิรูปการปกครองเข้าสู่แบบรวมศูนย์อำนาจทั้งฝ่ายอาณาจักร และศาสนจักรให้ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง ในมุมมองของรัฐการปฏิรูปดังกล่าวเป็นความชอบธรรมแล้วที่จะช่วยให้รัฐสามารถบริหารงานบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันเหตุการณ์ความไม่สงบอันเกิดจากการลุกฮือขึ้นต่อต้านเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐในท้องถิ่นหลายแห่งทั้งภาคเหนือและภาคอีสาน ก็มักถูกให้เหตุผลว่าเกิดจากความไม่พอใจของเจ้านายหรือผู้มีอำนาจเดิมในท้องถิ่นที่ถูกลิดรอนอำนาจประกอบกับชาวบ้านบางส่วนที่ไม่พอใจกับระบบการจัดเก็บภาษีแบบใหม่ที่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนอย่างหนัก ในกรณีของชีวประวัติครูบาศรีวิชัยก็ปรากฏมุมมองของท้องถิ่นที่ต้องการสื่อให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมที่ท้องถิ่นได้รับ แม้จะเป็นกิจการในฝ่ายศาสนจักร แต่ข้อกล่าวหาต่อครูบาศรีวิชัยก็ขยายไปสู่ความมั่นคงของฝ่ายอาณาจักรด้วยเช่นกัน (ข้อหาขบถและไม่จงรักภักดี) ดังนั้นรายละเอียดที่เกี่ยวกับการต้องอธิกรณ์ (ถูกตั้งข้อกล่าวหา) ของครูบาศรีวิชัยจึงมักถูกนำไปขยายในรายละเอียดเพื่อให้เห็นถึงระบอบการบริหารของรัฐที่ไม่เป็นธรรมต่อท้องถิ่น ดังปรากฏการกระทำของข้าราชการท้องถิ่น และคณะสงฆ์ (ผู้อยู่ภายใต้การควบคุมจากส่วนกลาง) อันเป็นการกลั่นแกล้งหรือขัดขวางไม่ให้ครูบาศรีวิชัยได้กระทำสาธารณะประโยชน์ตามที่ตั้งใจไว้ และคำกล่าวในเชิงเปรียบเทียบที่มักพบกันอยู่เสมอเมื่อเล่าถึงศรัทธาต่อครูบาคือ “มารบ่มี บารมีบ่เกิด” ในที่นี้จึงเข้าใจได้ไม่ยากว่า “มาร” ที่ว่านี้คงหมายถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐและคณะสงฆ์ที่ไม่หวังดีนั่นเอง

ประเด็นที่สอง แม้ว่าในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะไม่กล่าวถึงการนิยามมรดกวัฒนธรรมโดยตรง ในแง่หนึ่งอาจตีความว่าสิ่งที่เรียกว่ามรดกสำหรับผู้จัดแสดงคือคำสอน และปูชนียวัตถุ-สถาน ที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย แต่ในแง่ที่สำคัญกว่านั้น

คือเรื่องเล่าทั้งที่ปรากฏอยู่ภายใน-ภายนอกห้องจัดแสดงใเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยกลาย เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อให้เกิดการถกเถียง การแสดงตัวตนของกลุ่มคนที่หลากหลาย กลุ่ม[8] อันอาจสรุปได้ดังนี้

1. การรับรู้ที่เด่นชัดในพิพิธภัณฑ์คือการประกาศว่าครูบาศรีวิชัยเป็นคน ของลำพูน[9] ทั้งด้วยการเป็นถิ่นบ้านเกิดและเป็นสถานที่ที่ครูบาศรีวิชัยมีความผูกพัน นับตั้งแต่เกิด การจาริกเผยแผ่พระธรรมคำสอน การพัฒนา และมรณภาพ ล้วนแล้ว แต่เกิดขึ้น ณ ที่แห่งนี้ ไม่เพียงเท่านี้แม้ว่าครูบาศรีวิชัยจะมรณภาพไปหลายปีแล้วแต่ คำสอนและวัตรปฏิบัติของท่านก็ยังได้รับการสืบทอดและปฏิบัติตาม (ตามฮีตโตยฮอย) ตราบถึงปัจจุบัน จนเรียกได้ว่านอกจากคนลำพูนจะศรัทธาในตัวครูบาศรีวิชัยอย่าง แท้จริงแล้วยังรักษาสิ่งที่ครูบาศรีวิชัยเคยสอนและให้แนวทางปฏิบัติไว้ ความคิดเช่น นี้ถูกผลิตซ้ำขึ้นด้วยเรื่องเล่าจากหลายกลุ่มคน และหลายมุมมองที่มีการขยายความ และเชื่อมโยงผู้เล่าเข้ากับครูบาศรีวิชัย ซึ่งจะนำไปสู่ความหมายที่เชื่อมโยงระหว่าง ลำพูนและครูบาศรีวิชัย

ด้วยความรู้สึกผูกพันดังกล่าวทำให้เกิดความคิดที่มองว่าลำพูนอยู่เหนือ จากจังหวัดอื่นๆ ของภาคเหนือโดยเฉพาะเชียงใหม่ ซึ่งมีเรื่องเล่าเปรียบเทียบการ ช่วงชิงความทรงจำต่อครูบาระหว่างลำพูนและเชียงใหม่มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการ สร้างทางขึ้นดอยสุเทพอันเป็นเหตุการณ์ที่คนไทยทั่วไปรู้จักครูบาศรีวิชัยดีว่าแรงงาน ส่วนใหญ่ก็มาจากชาวกะเหรี่ยงที่ลำพูน หรือการที่ครูบาศรีวิชัยได้ช่วยบูรณะและ สร้างศาสนสถานจำนวนมากในเชียงใหม่แต่คนเชียงใหม่เองกลับไม่ยกย่อง เพิ่งมา ยกย่องและระลึกถึงเมื่อผ่านพ้นไปหลายปี จึงไม่ควรที่จะมาอ้างถึงหรือยึดเอาท่านไป เป็นของเชียงใหม่ เหตุที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ก็เพราะเมื่อสำรวจดูเรื่องเล่าผ่านกิจกรรม ต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงครูบาศรีวิชัยแล้ว พบเพียงการเปรียบเทียบระหว่างลำพูน และเชียงใหม่เท่านั้น ทั้งๆ ที่ครูบาศรีวิชัยก็เดินทางไปบูรณะศาสนสถานในหลาย จังหวัดทั้งพะเยา เชียงราย ลำปาง สุโขทัย แม่ฮ่องสอน และตาก

---

[8]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง *"พิพิธภัณฑ์ชาติ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: พื้นที่ของการให้ความหมายและการรับรู้ต่ออดีตของลำพูน"* เสนอต่อ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ พ.ศ.2553

[9]สำนึกที่ว่าครูบาศรีวิชัยคือคนของลำพูน เป็นสำนึกที่ผู้เขียนได้ทั้งจากถอดเทปในเวทีเสวนา *โครงการทำบุญครบรอบวันเกิด 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย ครั้งที่ 1* (ไหว้สาปารมี 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย) ณ วัดจามเทวี อ.เมือง จ.ลำพูน วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2552 และการพูดคุยกับชาวลำพูนหลายท่านขณะเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในกรณีของชาวลำพูนเองเรื่องเล่าเกี่ยวกับคำสัจจะของครูบาศรีวิชัยที่ว่า **"ตราบใดที่แม่น้ำปิงบ่ไหลล่องขึ้นเหนือจะบ่ขอเหยียบย่างแผ่นดินเมืองเชียงใหม่อีก"** ซึ่งครูบาศรีวิชัยได้กล่าวไว้กับหลวงศรีประกาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ในขณะนั้น เมื่อเข้าไปนิมนต์ให้ครูบาศรีวิชัยไปช่วยงานบูรณะสถานที่สำคัญในเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2478 ณ วัดเบญจมบพิตร ในคราวที่ท่านต้องอธิกรณ์ครั้งที่ 3 ถูกนำตัวมาสอบสวนที่กรุงเทพฯ สาเหตุที่ท่านได้กล่าววาจานี้ออกมาก็เนื่องจากก่อนหน้าที่จะถูกตั้งอธิกรณ์ ครูบาศรีวิชัยได้ร่วมกับลูกศิษย์คือพระขาวปีนำศรัทธามาช่วยกันสร้างทางขึ้นดอยสุเทพจนสำเร็จ ทำให้เจ้าแก้วนวรัฐและหลวงศรีประกาศได้หารือขอให้ครูบาศรีวิชัยทำการบวชให้ครูบาขาวปี ทั้งๆ ที่โดยพระราชบัญญัติแล้วครูบาศรีวิชัยไม่สามารถทำการบวชได้ แต่ทั้งเจ้าแก้วนวรัฐและหลวงศรีประกาศต่างให้คำรับรองว่าจะไม่มีเรื่องเดือดร้อนมาสู่ครูบาศรีวิชัย แต่หลังจากนั้นเกิดมีการกล่าวหาครูบาศรีวิชัยเรื่องการบวชครั้งนั้นจนทางกรุงเทพฯ เรียกตัวครูบาศรีวิชัยไปสอบสวน ในขณะที่ทั้งเจ้าแก้วนวรัฐและหลวงศรีประกาศกลับหลบหน้าไม่ให้การช่วยเหลือหรือชี้แจงใดๆ กับทางส่วนกลางหรือคณะสงฆ์ (กำธร ธิฉลาด, 2549 : 8)

เมื่อหลวงศรีประกาศเดินทางมาขอร้องให้ครูบาศรีวิชัยกลับไปช่วยบูรณะสถานที่ต่างๆ ในเชียงใหม่อีกครั้งจึงถูกปฏิเสธพร้อมคำประกาศว่าจะไม่เดินทางกลับไปเหยียบเชียงใหม่อีก กระทั่งเมื่อท่านมรณภาพไปแล้วก็เป็นไปตามสัจจะวาจานั้นอีกกว่า 20 ปีให้หลัง (พ.ศ.2506) ชาวเชียงใหม่จึงเริ่มเห็นค่าได้สร้างรูปหล่อเหมือนของครูบาขึ้นและนำไปประดิษฐานที่บริเวณทางขึ้นดอยสุเทพ เรื่องเล่านี้เป็นการเสริมความชอบธรรมให้กับชาวลำพูนที่จะกล่าวว่าครูบาศรีวิชัยเป็นสมบัติที่คนลำพูนศรัทธาและนับถือในคุณความดีมาโดยตลอด ในขณะที่จังหวัดอื่นซึ่งครูบาศรีวิชัยเคยไปสร้างประโยชน์ให้อย่างเชียงใหม่ กลับเพิ่งมาเห็นคุณและยกย่องเมื่อท่านจากไปแล้วหลายปี

จากความหมายที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์และเรื่องเล่าที่อยู่ภายนอกพอจะช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูบาศรีวิชัยและเมืองลำพูนในมุมมองที่คนลำพูนกลุ่มหนึ่งรับรู้ว่า เมืองลำพูนนั้นเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาได้ก็ด้วยบารมีของครูบาศรีวิชัย ทั้งด้วยคำสอนให้คนลำพูนช่วยเหลือตัวเอง (พึ่งพาตนเอง) ไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากใครอื่นด้วยการร่วมแรงร่วมใจกันโดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองมากมาย

สิ่งนี้เป็นการสะสมบุญที่ยิ่งใหญ่ได้ ด้วยคำสอนนี้เองทำให้เมืองลำพูนเป็นเมืองที่มีจำนวนครูบาที่ได้รับการเคารพนับถือจำนวนมากที่สุดในภาคเหนือ[10]

2. ในอีกด้านอันเป็นมุมมองของเชียงใหม่ ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้กับอำนาจจากรัฐส่วนกลาง ในฐานะของ "ตนบุญแห่งล้านนา" ผู้ที่ไม่ยอมสยบต่ออำนาจที่เข้ามาบีบบังคับ โดยมักจะมีการหยิบยกเหตุการณ์ที่ครูบาศรีวิชัยถูกอธิกรณ์จากคณะสงฆ์ที่ขึ้นตรงกับส่วนกลางหลายครั้งหลายหน อันเนื่องมาจากท่านไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสงฆ์รวมไปถึงการที่ตัวท่านได้รับศรัทธาจากมวลชน จนถูกเพ่งเล็งในข้อหาขบถที่ซ่องสุมผู้คนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ ในท้ายที่สุดตัวท่านก็พ้นจากข้อกล่าวหาต่างๆ ซึ่งยิ่งเป็นข้อสนับสนุนให้ผู้คนในล้านนาและเชียงใหม่ยกย่องท่านในฐานะของผู้มีบุญที่ต่อสู้กับความอยุติธรรม (ข้อกล่าวหาที่ไม่เป็นธรรม) ได้[11] จากความหมายนี้จึงอาจทำให้เห็นว่ามุมมองของเชียงใหม่ในฐานะเมืองศูนย์กลางของล้านนา เห็นว่าอำนาจการปกครองจากรัฐไทยเป็นความอยุติธรรมที่เชียงใหม่ไม่เคยยอมรับ และแม้ว่าปัจจุบันเชียงใหม่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยไปแล้วก็ยังมีกลุ่มคนในท้องถิ่นบางกลุ่มที่ยังมีความคิดต่อต้าน โดยอาจแสดงออกผ่านความคิดเรื่องท้องถิ่นนิยมที่ไม่ได้แสดงออกถึงการต่อต้านอำนาจรัฐโดยตรง หากกลับมุ่งไปสู่การไม่ยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก (โดยเฉพาะที่มาจากการสนับสนุนของภาครัฐ)[12]

ความแตกต่างของความหมายต่อครูบาศรีวิชัยระหว่างในมุมของลำพูนและเชียงใหม่ อยู่ที่มุมมองและการรับรู้ ในขณะที่ลำพูนมักจะกล่าวถึงครูบาศรีวิชัย

---

[10]ข้อสนับสนุนความคิดนี้อยู่ที่วัดบ้านปางที่ได้จัดแสดงทั้งรอยมือ-รอยเท้าของครูบาองค์สำคัญๆ ไว้ในบริเวณวัด คือ ครูบาศรีวิชัย ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม) และครูบาอภิชัยขาวปี (ลูกศิษย์เอกที่เป็นกำลังสำคัญในการบูรณะศาสนสถานของครูบาศรีวิชัย เป็นที่นับถือของชาวกะเหรี่ยง) นอกจากนี้ยังมีเจดีย์สามครูบา สร้างเป็นอนุสรณ์สถานอยู่ในบริเวณวัด รวมทั้งยังมีอนุสรณ์สถานที่เกี่ยวข้องกับครูบารูปอื่นๆ ในวัดแห่งอื่นอีกหลายแห่ง เช่น วัดพระพุทธบาทตากผ้า (เจดีย์สี่ครูบา)

[11]ปัจจุบันความหมายในมุมมองนี้ถูกผลิตซ้ำด้วยการเปรียบเทียบกับการต่อสู้ของครูบาศรีวิชัยในอดีต คือการที่กลุ่มคนที่นิยมในตัวพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ที่กำลังต่อสู้กับข้อกล่าวหาจากรัฐอันไม่เป็นธรรมได้เอาภาพของครูบาศรีวิชัยไปขึ้นเป็นปกหน้าของปกนิตยสาร *Taksin Voice* ปีที่ 1 ฉบับที่ 13 ปักษ์หลัง เดือนมกราคม พ.ศ.2553 คู่กับภาพของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นภาพปกหลัง ที่สื่อความหมายถึงการต่อสู้กับอำนาจรัฐส่วนกลาง โดยสามารถสังเกตได้จากคำโปรยหน้าปกว่า "ล้านนาท้าอธรรม จากครูบา ศรีวิชัยถึงทักษิณ"

[12]ในขณะเดียวกันภายใต้มิติของการท่องเที่ยวความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างล้านนากับภาคกลางจะเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว แต่หากมองในอีกด้านวัฒนธรรมความเป็น "คนเมือง" ที่รณรงค์อย่างกว้างขวางก็อาจเป็นทางออกหนึ่งที่จะแสดงการต่อต้านการครอบงำได้เช่นกัน

โดยแนบกับคำสอน ความศรัทธา และการมุ่งมั่นที่จะสร้างให้ลำพูนเป็น "เมืองบุญ" เพื่อสืบพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนนานสืบไป ครูบาศรีวิชัยจึงเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับพุทธศาสนิกชนให้ดำเนินรอยตาม สำหรับเชียงใหม่ครูบาศรีวิชัยเป็นหนึ่งในตัวอย่างของคนล้านนาที่อาจหาญลุกขึ้นต่อกรกับอำนาจจากภายนอกมากกว่าที่จะยกย่องเชิดชูในฐานะของพระภิกษุผู้เคร่งครัดในศีลธรรม หรือการยึดถือตามคำสอนของท่าน

3. การผลิตซ้ำคำสอนของครูบาศรีวิชัยเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มเยาวชนในการแสดงตัวตนต่อสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการทำบุญด้วยแรงกายและการพึ่งพาตนเองถูกนำกลับมาผลักดันและพลิกฟื้นขึ้นอีกครั้งโดยกลุ่มเครือข่ายเยาวชนในลำพูน คือกลุ่ม กวงแหวนหละปูน กลุ่มหริภุญชัยคลับ และกลุ่มที่นี่ลำพูนที่มีคติในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคม อาทิ การเดินกล่องรับบริจาคเพื่อหาทุนสำหรับจัดซื้ออุปกรณ์ วัตถุจัดแสดงเพื่อพิพิธภัณฑ์ที่ทางกลุ่มเครือข่ายเยาวชนร่วมกันก่อตั้ง การช่วยตำรวจรณรงค์ในเรื่องสวมหมวกนิรภัย และเปิดไฟขณะขับขี่รถมอเตอร์ไซค์ และการร่วมทำฝายกั้นน้ำ เป็นต้น ที่สำคัญคือกิจกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้ได้นำไปสู่การพยายามนิยามถึง "มรดกทางวัฒนธรรม" ในมุมมองของพวกเขาเอง ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน ในประเด็นนี้จึงทำให้เห็นถึงการต่อรองและการอ้างความชอบธรรมที่กลุ่มเยาวชนพยายามก้าวเข้าไปสู่พื้นที่ของการนิยามมรดกทางวัฒนธรรมของลำพูน

4. การผลิตซ้ำเรื่องเล่าเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ในที่นี้คือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง[13] ในมุมของชาวกะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มถึงเหตุการณ์การสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพของครูบาศรีวิชัยที่คนไทยทั่วไปรู้จักกันดีนั้นมีแรงงานสำคัญมาจากชาวกะเหรี่ยงที่ลูกศิษย์เอกผู้เป็นกำลังสำคัญหนึ่งของครูบาศรีวิชัยคือ ครูบาขาวปี (หรือครูบาอภิชัยขาวปี) เป็นผู้นำมาช่วยการก่อสร้างครั้งนั้น ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มาจากเพียงหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มแต่ยังตามมาสมทบจากหมู่บ้านอื่นๆ อีกมากมายด้วยได้ทราบข่าวจากญาติพี่น้อง บางคนก็แบกเอาข้าวสารมาร่วมด้วย คำสอนที่พี่น้องชาวกะเหรี่ยงเรียนรู้และยึดถือมาตลอดคือการทำบุญนั้นไม่จำเป็นต้องเอาเงินทองไปร่วม การช่วยด้วยแรง (หรือที่เรียกว่า *"บุญแฮง"* หรือ บุญแรง) ก็เป็น

[13] กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอีกหลายกลุ่ม เหตุที่ไม่ได้นำมากล่าวถึงในที่นี้ก็เนื่องมาจากการสังเกตการณ์กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัยในลำพูนโดยผู้เขียนนั้นยังไม่พบบทบาทจากกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น

วิถีทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างบารมีได้เช่นกัน คำสอนสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงยึดถือปฏิบัติตนในศีลคือการที่ครูบาศรีวิชัยบอกว่าเมืองลำพูนเปรียบได้กับเรือใหญ่ เป็นเมืองบุญที่น้ำไม่มีวันท่วม จึงให้ชาวบ้านรักษาศีลเพื่อที่ว่าความชั่วร้ายจะได้ไม่เข้าสู่หมู่บ้าน ในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดถือในคำสอนที่ว่าให้รักษาศีล ห้ามกินเนื้อสัตว์ และให้มีสัญลักษณ์ด้วยการห้อยลูกประคำไว้ที่คอ[14]

เรื่องเล่านี้กำลังประกาศถึงความผูกพันที่ชาวกะเหรี่ยงมีต่อครูบาศรีวิชัย ขณะเดียวกันชาวกะเหรี่ยงกำลังเตือนให้คนทั่วไปได้สำนึกว่าถนนขึ้นดอยสุเทพที่ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือและจังหวัดเชียงใหม่นั้นเกิดขึ้นได้ส่วนหนึ่งก็ด้วยแรงงานของพี่น้องชาวกะเหรี่ยงที่มีศรัทธาแรงกล้าต่อครูบาศรีวิชัยและลูกศิษย์ ในท้ายที่สุดมุมมองต่อลำพูนของชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการบอกเล่าจากครูบาศรีวิชัยว่าเป็น *เมืองบุญ* ที่ยิ่งใหญ่ และการที่ชาวพระบาทห้วยต้มประพฤติในศีลเพื่อหนุนให้บุญนั้นคงอยู่ ได้สร้างความชอบธรรมให้กับชาวกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มรวมถึงเมืองลำพูน ตราบใดที่ชาวบ้านยังยึดถือตามคำสอนของครูบาศรีวิชัยรักษาศีลไม่ได้ขาดตราบนั้นพี่น้องชาวกะเหรี่ยงย่อมมีสิทธิ์ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในพระบาทห้วยต้ม ลำพูน หรือแม้แต่ในดินแดนประเทศไทย

กล่าวโดยสรุปถึงสำนึกเกี่ยวกับอดีตของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้แม้ว่าจะเป็นอดีตในยุคที่ล้านนาถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของไทย แต่มุมมองของอดีตผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยกลับเสนอเรื่องราวและมุมมองในด้านที่ประวัติศาสตร์ชาติไม่ค่อยกล่าวถึงนัก โดยเฉพาะเรื่องเล่าจากฝ่ายท้องถิ่นในช่วงที่มีการปฏิรูปการเมืองการปกครอง รวมไปถึงการศาสนา ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบในท้องถิ่นอยู่ไม่ใช่น้อย และในประเด็นของการนิยามมรดกวัฒนธรรม ก็อาจแบ่งออกได้ 2 ระดับ *ระดับแรก* อันเนื่องมาจากการเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อจัดแสดงข้าวของที่ระลึกถึงครูบาศรีวิชัย มรดกที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือคำสอนที่มีต่อลูกศิษย์และผู้ศรัทธา และถาวรวัตถุ-สถานที่ครูบาศรีวิชัยเคยสร้างหรือบูรณะไว้ ในกรณีหลังนี้ยืนยันได้จากการรวมตัวของผู้ศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยเพื่อเรียกร้องไม่ให้มีการทุบ ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลง รูปแบบของอาคาร ศาสนสถานที่ครูบาศรีวิชัยเคยสร้างไว้ และ*ในระดับที่สอง* ไม่ได้เป็นการ

[14]เรื่องเล่าจากชาวกะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มจากเวทีเสวนา ***โครงการทำบุญครบรอบวันเกิด 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย ครั้งที่ 1*** (ไหว้สาปารมี 131 ปี ครูบาเจ้าศรีวิชัย)

นิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง แต่การอ้างหรือเล่าถึงครูบาศรีวิชัยเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในการเข้าถึงสิทธิ การแสดงตัวตน หรือการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม (อาทิ กรณีของกลุ่มเยาวชน และกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว: อัตลักษณ์ยองภายใต้ประวัติศาสตร์ชาติไทย

พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ในวัดต้นแก้ว ต.เวียงยอง อ.เมือง จ.ลำพูน พื้นที่บริเวณบ้านเวียงยองนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ของกลุ่มชาวยองที่อพยพจากเมืองยองในเขตประเทศพม่ามาสู่ประเทศไทยในยุคสร้างบ้านแปงเมืองของราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน (ยุคต้นรัตนโกสินทร์) หลังจากที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแล้วพระเจ้ากาวิละจึงได้กำหนดพื้นที่ด้านตะวันออกของแม่น้ำปิง ตรงข้ามกับเมืองลำพูนให้กับเจ้าเมืองยองและบริวารได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ซึ่งได้มีลูกหลานอยู่มาจนสืบถึงปัจจุบัน และบริเวณพื้นที่ตั้งของวัดต้นแก้วปัจจุบันนี้เชื่อว่าแต่เดิมเป็นที่ตั้งของวัดดอนแก้วที่สร้างในสมัยอาณาจักรหริภุญไชย หลักฐานจากศิลาจารึกที่พบ ณ วัดดอนแก้ว จำนวน 2 หลัก กำหนดอายุได้พุทธศตวรรษที่ 17 หนึ่งในสองหลักได้ระบุชื่อของกษัตริย์คือ “พระเจ้าสววาธิสิทธิ”

ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือพระครูไพศาลธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดต้นแก้วองค์ปัจจุบัน อาคารหลังเดิมของพิพิธภัณฑ์เป็นกุฏิเก่าของเจ้าอาวาส ซึ่งเริ่มจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวยองมาตั้งแต่ พ.ศ.2530 โดยส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้านและการเกษตร และความสนใจของเจ้าอาวาสเองเกี่ยวกับผ้าทอของชาวยอง ด้วยเหตุว่าตัวเจ้าอาวาสเป็นลูกหลานของชาวยองที่เกิดและเติบโตในชุมชนบ้านเวียงยอง จึงได้มีโอกาสได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมาโดยตลอด จึงมีดำริว่าไม่อยากให้ข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้สูญหายไปจึงได้ทำการเก็บรวบรวมและรับบริจาคจากญาติโยมในชุมชนในช่วงแรก ในภายหลังวัตถุที่ใช้จัดแสดงเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้จัดสร้างอาคารหลังใหม่ที่มีพื้นที่กว้างขึ้นจึงได้ย้ายวัตถุจัดแสดงส่วนใหญ่มาไว้ในอาคารหลังนี้และยังคงใช้จัดแสดงต่อเนื่องมากระทั่งถึงปัจจุบัน ส่วนอาคารหลังเดิมใช้จัดแสดงเกี่ยวกับสมณศักดิ์เครื่องพัดยศของเจ้าอาวาสรูปต่างๆ และที่สำคัญคือพัดยศของ

เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าหลวงลำพูนองค์ที่ 10 (องค์สุดท้าย) ที่นำมาถวายกฐินครั้งแรกของวัดต้นแก้วในโอกาสทำบุญอายุครบ 60 ปีของเจ้าจักรคำฯ เมื่อ พ.ศ.2478

เรื่องราวที่เล่าอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีทั้งการบอกเล่าถึงท้องถิ่น (ชุมชนบ้านเวียงยอง และความเป็นล้านนา) และการบอกเล่าถึงตัวตนของผู้จัดแสดงวัตถุ (เจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว) ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้ต่อปัจจุบันของผู้จัดแสดง และสิ่งกำลังคาดหวังต่ออนาคต

ในประเด็นแรก สำนึกต่ออดีต และการรับรู้ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ อาจจะต้องพิจารณาร่วมกันจากส่วนจัดแสดงหลายๆ ส่วน

ส่วนแรก การจัดแสดงที่เกี่ยวข้องกับ *วิถีชีวิตในอดีต* ของชาวบ้านเวียงยอง เป็นส่วนที่ไม่ได้กล่าวถึงช่วงเวลาในอดีตที่ชัดเจน แต่สำนึกที่ค่อนข้างชัดเจนคือวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งให้ภาพที่แตกต่างจากการจัดแสดงวิถีชีวิตในอดีตของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน กล่าวคือ แม้ว่าพิพิธภัณฑ์ทั้งสองแห่งจะมีเป้าหมายเพื่อจัดแสดงเรื่องราว วิถีชีวิตของท้องถิ่นลำพูนในอดีต แต่ทั้ง 2 แห่งกลับให้ภาพของชุมชนที่หลากหลายของลำพูน ในขณะที่พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว

จัดแสดงภาพของชุมชนในเขตเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของเมือง ทำให้เห็นการจัดแสดงสินค้า และวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ (ร้านค้า แหล่งจับจ่ายซื้อของ โรงภาพยนตร์ โรงเรียน) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว กลับให้ภาพของชุมชนที่อยู่นอกเขตเมือง ซึ่งยังมีชีวิตผูกพันอยู่กับการทำเกษตรกรรม การทอผ้า และความใกล้ชิดพุทธศาสนา

ส่วนที่สอง การจัดแสดงเกี่ยวกับสำนึกทางประวัติศาสตร์ ในส่วนบริเวณด้านหน้าประตูทางเข้าอาคารจัดแสดง มีแผ่นป้ายแสดงประวัติศาสตร์ชนชาติยองกล่าวถึงการอพยพของชาวยองเข้ามาสู่ประเทศไทยจากการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองอื่นเพื่อมาฟื้นฟูเมืองลำพูน ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี และพระเจ้ากาวิละเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่เห็นว่าเจ้าหลวงเมืองยองที่นำผู้คนอพยพเข้ามาสวามิภักดิ์โดยดี จึงได้สร้างเวียงยองขึ้นทางฝั่งแม่น้ำกวงด้านตะวันออก ตรงข้ามกับเมืองลำพูน และยังมีชาวยองที่ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายไปยังพื้นที่อื่นของลำพูนอีกจำนวนมาก ปัจจุบันชาวยองเป็นประชากรหลักของจังหวัดลำพูนคิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมด

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำมากล่าวไว้นี้ไม่ได้มีน้ำเสียงถึงความคับข้องใจที่ถูกกวาดต้อนจากเมืองยองมาสู่ลำพูน แต่การ *"เข้ามาสวามิภักดิ์โดยดี"* จนทำให้ได้รับพระราชทานที่ตั้งเวียงยองขึ้นตรงข้ามเมืองลำพูนและจำนวนของชาวยองที่เป็นคนส่วนใหญ่ของลำพูนก็ได้ประกาศถึงสิทธิที่เท่าเทียมของชาวยองกับประชากรอื่นในลำพูน และเป็นส่วนหนึ่งของไทย อาจจะกล่าวได้ว่า การรับรู้ต่ออัตลักษณ์ความเป็นยองที่แสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ไม่ได้ถูกผลักดันจากความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจต่อความเป็นยองที่ต้องปกปิด ดังที่มักจะเน้นย้ำอยู่เสมอในงานเขียนประวัติศาสตร์ของชาวยอง ความคิดเห็นในส่วนนี้พิจารณาได้ผ่านงานเขียนประวัติศาสตร์การอพยพของชาวยองมาสู่เมืองลำพูน และกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ ฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมยอง ของชาวบ้านชุมชนวัดประตูป่า แต่ผู้จัดแสดงกำลังสร้างให้อัตลักษณ์ยองเป็นความแตกต่างที่น่าสนใจและดึงดูดต่อผู้เข้าชม ด้วยการกล่าวถึงอัตลักษณ์ที่สื่อผ่านผ้าทอพื้นเมืองซึ่งสืบทอดกันมา กว่าร้อยปีในหมู่บ้าน

เมื่อย้อนมาพิจารณาถึงบริบทของการตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านเวียงยองแล้วจะพบว่าเป็นตำแหน่งที่เจ้าเมืองยองพร้อมข้าราชบริพารได้รับพระราชทานที่ดินจากเจ้าเมืองลำพูนได้ลงหลักปักฐานกันที่นี่ในยุคการอพยพระลอกแรกๆ ดังนั้น จึง

เปรียบได้ว่าเขตพื้นที่บ้านเวียงยองคือศูนย์กลางที่ควรมีสำนึกความเป็นยองที่เข้มข้น สอดคล้องกับแนวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ แสวง มาละแซม เสนอ แต่ในความเป็นจริงมุมมองของอัตลักษณ์ชาวยองจากพื้นที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้วกลับให้ความหมายที่ผูกพันอยู่กับกลุ่มเจ้าเมืองลำพูนในฐานะช่างทอผ้าที่ได้รับความไว้วางใจทอผ้าให้กับคุ้มเจ้าหลวง ซึ่งก็คือการเสนอถึงการยอมรับต่ออำนาจของเจ้าเมืองลำพูนมากกว่าแสดงการต่อต้าน ผู้เขียนมองว่าความหมายที่แตกต่างนี้สามารถเข้าใจได้จากบริบทของพิพิธภัณฑ์ทั้งสำนึกความเป็นท้องถิ่นนิยมที่แม้ด้านหนึ่งพยายามจะเสนอจุดเด่นหรือความแตกต่างของชุมชนไปจากชุมชนอื่นๆ แต่พร้อมๆ กันนั้นก็ยังมีความพยายามที่จะจัดวางตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นสมาชิกของชุมชนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดหรือชาติ ดังนั้น จึงปรากฏการจัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชุมชนวัดต้นแก้วเข้ากับสถาบันกษัตริย์ทั้งในราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนของเมืองลำพูน (เช่น เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ที่เสด็จมาถวายกฐิน) และราชวงศ์จักรี (จากภาพถ่ายของพระราชวงศ์ที่จัดแสดงร่วมอยู่)

ในส่วนที่จัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ศาสนา และสถาบันกษัตริย์นี้ประกอบขึ้นด้วยสำนึกหลายๆ ด้าน *ประการแรก* สำนึกส่วนตัวของผู้จัดแสดงในฐานะพระภิกษุ ทำให้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ดูเหมือนจะเน้นการจัดแสดงวัตถุที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา มากกว่าจัดแสดงเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านหรือที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และ*ประการที่สอง* สำนึกของชาติที่ถูกบ่มเพาะมาตั้งแต่มีการปฏิรูปศาสนาของไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี คือโครงสร้างสำคัญของชาติไทยที่ประกอบไปด้วย ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ประเด็นที่สอง การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีรูปแบบเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคลค่อนข้างมาก (private museum) ตามที่ปรากฏจากการคัดเลือกวัตถุ และการดำเนินงาน ทำให้การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมจำกัดอยู่ที่ความสนใจส่วนบุคคลของผู้จัดแสดง (เจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว) โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการจัดแสดงผ้าทอมือของชุมชน ในด้านหนึ่งผ้าทอมืออาจไม่ใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ผ้าทอมือเป็นพื้นที่ซึ่งแสดงอัตลักษณ์ของชาวยองผ่านลวดลาย ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนบ้านเวียงยองกับสถาบันกษัตริย์ (การสืบทอดเทคนิคผ้าทอยกดอกจาก

เจ้าดารารัศมี และการเป็นช่างทอให้กับคุ้มเจ้าหลวงลำพูน)

พร้อมๆ กันนั้นผ้าทอมือก็ถูกส่งเสริมให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของบ้านเวียงยองภายใต้โครงการที่กำลังได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงยองคือ *ถนนสายวัฒนธรรม* เพื่อสร้างแรงดึงดูดให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้กำหนดจุดเริ่มต้นหน้าวัดพระธาตุหริภุญชัย ข้ามสะพานท่าสิงห์พิทักษ์ (กาดขัวมุง) ที่เป็นสะพานข้ามลำน้ำกวง ไปตามถนนผ่านหน้าวัดต้นแก้ว แวะชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือบ้านเวียงยองที่ผลิตผ้าฝ้ายและผ้าไหมยกดอก ต่อด้วยการเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวบ้านในเส้นทางถนนสายวัฒนธรรมชุมชนเวียงยอง ไปสิ้นสุดที่วัดพระยืน จุดเด่นของชุมชนวัดต้นแก้วบนเส้นทางสายวัฒนธรรมนี้คือเสนอความ “ดั้งเดิม” และ “ของแท้” (authenticity) ของผ้าทอที่สืบทอดมาจากงานช่างชั้นสูงในราชสำนัก

อย่างไรก็ตามแม้การคัดเลือกวัตถุจัดแสดงรวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ในเขตพิพิธภัณฑ์ (และวัด) แห่งนี้จะเกิดขึ้นจากบุคคลเพียงคนเดียวคือเจ้าอาวาสของวัด แต่ผู้เขียนมองว่าอย่างน้อยก็เป็นเสียงหนึ่งที่สะท้อนถึงความคิดหรือการรับรู้ที่ดำรงอยู่ในลำพูนเช่นเดียวกับเสียงจากพิพิธภัณฑ์แห่งอื่น

บทสรุป

แม้ว่าเรื่องราวที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งนั้นดูจะมีการให้น้ำหนักต่อเรื่องเล่าและเหตุการณ์ที่แตกต่างกันไป หรือต่างยุคสมัยกัน แต่ภายใต้คำถามว่า “อะไรคืออดีตที่มีคุณค่า ของแต่ละพิพิธภัณฑ์” ได้นำไปสู่การประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้อดีตในแต่ละพิพิธภัณฑ์ และการนิยามความหมายของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจเปรียบได้กับการโต้ตอบ การขยายความและการถกเถียงของความหมายเหล่านั้นจากเสียงและมุมมองที่แตกต่างผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ ดังอาจสรุปได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก สำนึกเกี่ยวกับอดีตที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงแรงยื้อที่สำคัญอยู่ 2 ด้าน คือ สำนึกของประวัติศาสตร์ชาติ และแรงต้านการครอบงำการเล่าเรื่องอดีตในมุมของชาติที่มาจากท้องถิ่น ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดสำนึกของการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เกือบทั้งหมดจะอยู่ภายใต้สำนึกของชาติ แต่เมื่อเราเริ่มตั้ง

คำถามว่าอะไรคืออดีตที่มีคุณค่าของแต่ละพิพิธภัณฑ์กลับพบว่ามีอดีตที่หลากหลาย และไม่ใช่อดีตที่สนับสนุนความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยดังที่แสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ในทางกลับกันอดีตเหล่านั้นพยายามเผยให้เห็นถึงความคิด ความทรงจำของท้องถิ่นจากกลุ่มคน (ผู้จัดแสดง) ที่ต่างมุมมอง และต่างประเด็นกัน สิ่งเหล่านี้เองทำให้ต้องหันกลับไปทบทวนใหม่ว่าพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประกอบสร้างอดีต และความหมายของลำพูนโดยคนในท้องถิ่นผ่านมุมมองของปัจจุบันมองย้อนกลับไปสู่อดีต ทำให้บางครั้งไม่สำคัญว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ชาติเคยอธิบายหรือให้ข้อเท็จจริงต่อเหตุการณ์ในอดีตไว้อย่างไร สิ่งสำคัญอยู่ที่มุมมองหรือรายละเอียดที่ท้องถิ่นเลือกจดจำและเล่าในปัจจุบันต่างหากที่มีผลต่อการรับรู้ถึงอดีตและความหมายของลำพูน

ในที่นี้จึงมองเห็นว่าการก่อรูปของแต่ละความหมายของลำพูนไม่ได้เกิดขึ้นจากกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว แต่เกิดจากการถกเถียงและขยายความจากกลุ่มคนหลายกลุ่ม แม้แต่ความหมายที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันก็อาจจะยังไม่ใช่การนิยามสุดท้าย เนื่องจากยังมีข้อถกเถียงที่ยังไม่สิ้นสุด และหลักฐานเกี่ยวกับลำพูนที่อาจจะยังไม่ปรากฏอีกมาก ดังนั้น การจะกล่าวถึงความหมายและการรับรู้ต่ออดีตของลำพูนจึงไม่สามารถเหมารวมได้ว่า “คนลำพูน” นั้นเป็นหนึ่งเดียว และในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นก็สะท้อนถึงความหมายและการรับรู้ต่ออดีตลำพูนของกลุ่มคนและมุมที่หลากหลาย อาทิ กลุ่มวัยรุ่น นักพัฒนาเอกชน (ท้องถิ่น) พระภิกษุ กลุ่มชาติพันธุ์ นักการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการ

ประเด็นที่สอง การนิยามมรดกทางวัฒนธรรม แม้สำนึกทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์จะแสดงให้เห็นแล้วว่า ประวัติศาสตร์ชาติและสำนึกของความเป็นชาติจะเป็นสิ่งที่ครอบงำอยู่ในสังคมจนยากที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะสามารถเสนอหรือพลิกมุมของการเล่ามาสู่ฝ่ายของท้องถิ่นเองได้ (ยกเว้นก็แต่กรณีในพิพิธภัณฑ์บริขารพระครูบาเจ้าศรีวิชัย) แต่ผู้เขียนมองว่าการนิยามมรดกทางวัฒนธรรมจะกลายเป็นพื้นที่ที่เปิดให้กับฝ่ายท้องถิ่นได้สามารถเข้ามามีส่วนในการเสนออดีตที่ฝ่ายตนเห็นว่ามีคุณค่า และในขณะเดียวกันก็ทำให้แรงต้านจากฝ่ายท้องถิ่นที่เห็นต่างจากการนิยามของฝ่ายรัฐสามารถมีพลังขึ้นมาได้ อาทิ ในกรณีของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองที่เลือกนิยามมรดกทางวัฒนธรรมว่าเป็นวิถีชีวิต และความทรงจำของท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามควรตระหนักด้วยว่าในพื้นที่ของการนิยามมรดกวัฒนธรรม ไม่ได้มีเพียงมิติในด้านของชาติ-ท้องถิ่น เรายังต้องคำนึงถึงกลุ่มผลประโยชน์อื่นในด้านของการท่องเที่ยว การเมืองท้องถิ่น (กลุ่มองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ที่จะมีผลประโยชน์ร่วมในเม็ดเงินที่จะเข้ามาจัดการมรดกทางวัฒนธรรม) ในประเด็นของ การจัดการมรดกวัฒนธรรมของลำพูน (และรวมไปถึงพื้นที่อื่นๆ ไม่ใช่เพียงแต่ลำพูนเท่านั้น) งานศึกษาชิ้นนี้ต้องการเสนอว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจถึงเงื่อนไขและบริบท ในการรับรู้ต่ออดีตของคนในพื้นที่ต่างๆ ในกรณีของการผลักดันให้ลำพูนเข้าสู่มรดกโลก ประเด็นที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงในวงกว้างเกิดจากการตัดสินถึงอดีตที่มีคุณค่าและคู่ควรต่อการนำเสนอเป็นภาพแทนอดีตอันรุ่งเรืองของลำพูน มาจากความคิดและมุมมองเพียงด้านเดียว ซึ่งก็เป็นเพียงความหมายเดียวจากความหมายอื่นอีกมากมาย และก็นำไปสู่คำถามสำคัญว่าอดีตในมุมมองของใครที่สมควรถูกนำมาจัดแสดง? ข้อเสนอหนึ่งที่ผู้มีอำนาจหรือหน่วยงานที่กำลังผลักดันเรื่องมรดกโลกต้องหวนกลับมาคิดกันใหม่คือ การตระหนักรู้ในสิทธิของชุมชนที่เพิ่มสูงมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ที่ประวัติศาสตร์ชาติไม่ได้มีอำนาจในการผูกขาด ครอบงำ ความทรงจำของผู้คนและชุมชนได้อีกต่อไป ทำให้การจัดการมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกโลกในยุคปัจจุบันไม่สามารถยึดถือตามแนวทางที่เคยจัดการกับแหล่งมรดกโลกอื่นๆ ในประเทศไทย อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ทางเลือกใหม่ที่สามารถทำได้คือการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่ให้สิทธิในการตัดสินใจหรือการมีส่วนร่วมจากชุมชนเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมเอง โดยหน่วยงานหรือผู้มีอำนาจควรมีบทบาทเพียงการให้ข้อเสนอแนะ การประสานงาน และการกระตุ้นให้เกิดสำนึกและความตื่นตัวในท้องถิ่น

อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงในแง่ที่ว่าการรับรู้อดีตและความหมายที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันของแต่ละชุมชนนั้นเกิดจากการขยายความ การนิยามความหมาย หรือแม้แต่โต้ตอบ กับความเป็นลำพูนในมุมมองอื่นๆ ซึ่งทำให้อดีตและความหมายของลำพูนไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หากมีมิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เหลื่อมซ้อนอยู่ด้วย

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2512). *เจ้าเจ็ดตน กับพงศาวดารเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง และเมืองลำพูนไชย.* กรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพัฒนา ณ ลำพูน ณ สุสานบ้านหลวย จังหวัดลำพูน วันที่ 18 มิถุนายน (พุทธศักราช 2512), กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

กรมศิลปากร. (2513). *ตำนานมูลศาสนา.* เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์.

กรมศิลปากร. (2517). *กิจการพิพิธภัณฑสถาน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมศิลปากร. (2547). *สมเด็จพระปิยมหาราช พระผู้พระราชทานกำเนิดพิพิธภัณฑสถานเพื่อประชา.* กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.

กองวางแผนโครงการ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2528). *รายงานการสำรวจเบื้องต้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวลำปาง-ลำพูน (พ.ศ.2528).* (เอกสารอัดสำเนา) มปป, มปท.

กำธร ธิฉลาด. (2549). "คำสัจจะของครูบาศรีวิชัย", *หมายเหตุหริภุญชัย.* 1(3): 8-9.

กำธร ธิฉลาด. (2551). "หัวหมวดอุโบสถ ปฐมเหตุความขัดแย้งกรณีครูบาศรีวิชัย", *หมายเหตุ หริภุญชัย.* 2(12): 10-11.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลำพูน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เชียงใหม่นิวส์. "หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2549". [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.chiangmainews.co.th/cmndc_open.php?nid=93 (24 เมษายน 2552)

ซินครอนกรุ๊ป จำกัด, บริษัท. (2552). *เอกสารประกอบการประชุมรับฟังข้อคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการจัดทำแผนแม่บทเมืองลำพูนสู่มรดกโลก.* เสนอต่อจังหวัดลำพูน ณ โรงแรมลำพูนวิล อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (วันที่ 8 ตุลาคม 2552). (เอกสารอัดสำเนา)

ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมพระ. (2470). *อธิบายระยะทางล่องลำน้ำพิง ตั้งแต่เมืองเชียงใหม่จนถึงปากน้ำโพธิ์.* โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ถ่องแท้ รจนาสันต์ และอุดม ประมวลวิทย์. (2513). *ประวัติการต่อสู้ของบรรพบุรุษไทย.* พระนคร: ไทยมิตรการพิมพ์.

เทศบาลเมืองลำพูน. "นโยบายด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว." [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nmt.or.th/lamphun/mueanglamphun/Lists/List19/AllItems.aspx (23 พฤษภาคม 2553).

นเรนทร์ ปัญญาภู. (2552). "132 ปี ปารมีครูบาเจ้าศรีวิชัย", *หมายเหตุหริภุญชัย.* 3 (17): 6-11.

บุญเสริม สาตราภัย. (2532). *เสด็จล้านนา เล่ม ๒.* กรุงเทพฯ: บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด.

ปฐม ตาคะนานันท์. (2551). *คณะสงฆ์สร้างชาติ สมัยรัชกาลที่ 5.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ประชากิจกรจักร, พระยา (แช่ม บุนนาค). (2507). *พงศาวดารโยนก.* (พิมพ์ครั้งที่ 5) พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.

ประเสริฐ ณ นคร, ศาสตราจารย์, ดร.. (2516). *โคลงนิราศหริภุญชัย* (สอบกับต้นฉบับเชียงใหม่). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันท์.

ปลายอ้อ ชนะนนท์. (2530). *นายทุนพ่อค้ากับการก่อและขยายตัวของระบบทุนนิยมในภาคเหนือของไทย พ.ศ.2464-2423.* กรุงเทพฯ: บริษัท เอดิสันเพรส โพรดักส์ จำกัด.

ผาสุข อินทราวุธ และคณะ. (2536). *การศึกษาร่องรอยอารยธรรมโบราณจากหลักฐานโบราณคดีในเขตจังหวัดลำพูนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19.* มปท. (เอกสารอัดสำเนา).

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย. (2548). *ปริวรรตภาษา ชื่อบ้านนามเมือง: สืบค้นความหมาย ถ่ายถอดอักขระ คำว่า "หริภุญไชย" และ "ลำพูน".* เชียงใหม่: โชตนา พริ้นท์.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2522). *ศิลปวัตถุสำคัญใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

เพ็ญสุภา สุขตะ ใจอินทร์, ดร. (2549). *"ยอง เขิน ลื้อ: คือชาติพันธุ์หนึ่งเดียว?"*, ใน *๒๐๐ ปี การฟื้นฟูและการพัฒนาเมืองลำพูน (๒๓๔๘-๒๕๔๘).*

(หน้า 7-11) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "๒๐๐ ปี การฟื้นฟูและการพัฒนาเมืองลำพูน (๒๓๔๘-๒๕๔๘)" วันเสาร์ที่ 8 เมษายน 2549 เวลา 13.00-17.30 น. ณ ห้องประชุมอาคารคุณธรรม ริมน้ำกวง อ.เมือง จ.ลำพูน (เอกสารอัดสำเนา).

เพ็ญสุภา สุขตะ ใจอินทร์. (2550). "แสวง มาละแซม : ผู้บุกเบิกประวัติศาสตร์ชาวยอง", ใน แสวง มาละแซม (บรรณาธิการ) *ความคิดความเคลื่อนไหว : ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมคนไทย.* (หน้า 200-203), ยุพราชวิทยาลัย เชียงใหม่ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสเกษียณอายุของ ครูแสวง มาละแซม.

มานิต วัลลิโภดม. (2500). "ตำนานหริภุญชัย", ใน *พุทธานุสรณ์.* พระนคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล บุญส่งการพิมพ์.

เมืองดี นนทะธรรม. (2550). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนวัดประตูป่า ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน.* (เอกสารอัดสำเนา) เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

เมืองโบราณ, วารสาร. "หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ วันที่ 15 กันยายน 2551." [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=News&file= article&sid= 2100 (24 เมษายน 2552)

ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. (2552). *ประวัติครูบาศรีวิชัย: นักบุญแห่งล้านนาไทย ประวัติการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ และประวัติวัดพระธาตุดอยสุเทพ.* เชียงใหม่: สุทินการพิมพ์.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2517). "แคว้นหริภุญชัย", ใน *ศิลปและโบราณคดีในประเทศไทย.* (หน้า 247-277) กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในงานฉลองครบรอบ 100 ปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. ประจวบคีรีขันธ์: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. "ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย." [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.sac.or.th/museumdatabase/

(20 มิถุนายน 2551 และ 10 กรกฎาคม 2551).

ส่งศรี ประพัฒน์ทอง, กำธรเทพ กระต่ายทอง, สมลักษณ์ เจริญพจน์ และจารุณี อินเฉิดฉาย และ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี. (2541). *พระมหากษัตริย์ไทย กับการพิพิธภัณฑ์*. บริษัท กราฟฟิคฟอร์แมท (ประเทศไทย) จำกัด.

สมหมาย เปรมจิตต์. (2543). *ประวัติครูบาศรีวิชัย*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

สรัสวดี อ๋องสกุล. (2529). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. ชุดล้านนาคดีศึกษา (โครงการข้อสนเทศล้านนาคดีศึกษา) เชียงใหม่: โรงพิมพ์ช้างเผือก.

สรัสวดี อ๋องสกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.

สันติ เล็กสุขุม. (2538). *ศิลปะภาคเหนือ: หริภุญชัย – ล้านนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. "แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน". [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.culture.go.th/culture map/index.php?action= listdistrict&pid=51&did=51000&pnum=6 (4 พฤษภาคม 2553).

สำนักงานจังหวัดลำพูน, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, กระทรวงมหาดไทย. (2528). *ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดลำพูน*. จังหวัดลำพูน. มปท.: มปพ.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, กรมศิลปากร. (2542). *พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน*. กรุงเทพฯ: บริษัท คัทปาย อิมเมจจิ้ง จำกัด.

สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, กรมศิลปากร. (2548). *โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย*. บริษัท ส. พิจิตรการพิมพ์ จำกัด.

สิงฆะ วรรณสัย. (2511). *วารสารสันติสุข*. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์, 11(3): 39-46.

สุพน ปาละพงษ์. (2552). หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุดการเฝ้าระวังและสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่น เล่มที่ 1 *ชุมชนวัดประตูป่าของเรา*. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยที่ 4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6, เสนอต่อสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน.

สุรพล ดำริห์กุล. (2539). *แผ่นดินล้านนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

สุรพล ดำริห์กุล. (2547). *ประวัติศาสตร์และศิลปะหริภุญไชย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

แสวง มาละแซม. (2544). *คนยองย้ายแผ่นดิน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสวง มาละแซม. (2549ก). *"จากเมืองยอง: สองร้อยปีสู่ล้านนา"*, ใน *200 ปี การฟื้นฟูและการพัฒนาเมืองลำพูน (2348-2548).* (หน้า 1-6) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "200 ปี การฟื้นฟูและการพัฒนาเมืองลำพูน (2348-2548)" วันเสาร์ที่ 8 เมษายน 2549 เวลา 13.00-17.30 น. ณ ห้องประชุมอาคารคุณธรรม ริมน้ำกวง อ.เมือง จ.ลำพูน (เอกสารอัดสำเนา).

แสวง มาละแซม (บรรณาธิการ). (2549ข). *เกิดอะไรขึ้น เมื่อ 200 ปี เมืองลำพูน.* ลำพูน: หสม. ณัฐพลการพิมพ์ (คณะบุคคล).

อนุมานราชธน, พระยา. (2502). *เรื่องของชาติไทย.* พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.

อนุมานราชธน, พระยา. (2514). *"วัฒนธรรม"*, ใน *หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย.* (หน้า 1-30) พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2534). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในภาคเหนือของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2.* ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เอกสารอัดสำเนา).

อุดมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล. (2553). *พิพิธภัณฑ์ชาติ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: พื้นที่ของการให้ความหมายและการรับรู้ต่ออดีตของลำพูน.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คำขอบคุณ

ขอบคุณ รศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกูล อาจารย์ที่ปรึกษาผู้สร้างแรงบันดาลใจ และคณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยต่อชีวิตนักศึกษาปริญญาโทของผู้เขียน

ขอบคุณคนทำงานพิพิธภัณฑ์ในลำพูนทุกท่านโดยเฉพาะ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน พิพิธภัณฑ์วัดต้นแก้ว และพิพิธภัณฑ์บริขารพระครูบาเจ้าศรีวิชัย ขอบคุณกลุ่มกวงแหวนหละปูน กลุ่มหริภุญชัยคลับ กลุ่มที่นี่ลำพูน และชาวลำพูนที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยระหว่างเก็บข้อมูลทุกท่าน

ขอบคุณคุณชีวสิทธิ์ บุณยเกียรติ กับมุมมองที่มีประโยชน์ในฐานะคนทำงานพิพิธภัณฑ์ ขอบคุณพิพัฒน์ กระแจะจันทร์ ในความช่วยเหลือตลอดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ทำแผนผัง และการถกเถียงพูดคุยขณะเขียนวิทยานิพนธ์